

De 's-Gravendijkwal onder de loep

Buurtgesprekken, registraties, interviews en observaties rond leefbaarheid en veiligheid in een Rotterdamse straat

Dr. Eric Bervoets

21 januari 2015

NHOUDSOPGAVE

Bestuurlijke samenvatting	2
Dankwoord	5
1. Inleiding: een straat onder de loep	6
1.1 Aanleiding onderzoek	
1.2 Onderzoeksvragen	
1.3 Onderzoeksopzet en verantwoording	
1.3.1 Buurtgesprekken	
1.3.2 Observaties en straatgesprekken	
1.3.3 Analyse registraties criminaliteit en overlast	
1.3.4 Interviews sleutelpersonen	
1.4 Leeswijzer	
2. Buurtgesprekken	12
2.1 De buurt volgens de bewoners	
2.1.1 Een cijfer voor de leefomgeving	
2.1.2 Algemene opmerkingen bewoners over hun leefomgeving	
2.2 Buurtproblemen volgens de bewonersinterviews	
2.2.1 Thematisch	
2.2.2 Geografisch (hotspots)	
2.3 Deelconclusie	
3. Registraties misdrijven en meldingen	22
3.1 Buurtproblemen volgens de cijfers	
3.2 Misdrijven	
3.3 Meldingen (overlast)	
3.4 Deelconclusie	
4. Aanvullend: interviews stakeholders en observaties	26
4.1 Inleiding	
4.2 Algemene waarnemingen tijdens observaties	
4.3 Hoofdpijnen interviews met sleutelpersonen	
4.4 Deelconclusie	
5. Conclusies en aanbevelingen	31
5.1 Inleiding	
5.2 Conclusies per onderzoeksvraag	
5.3 Beschouwing	
5.4 Aanbevelingen c.q. richtingen voor beleid	
Bronnenlijst	36
Bijlagen	37
Over Bureau Bervoets	41

Bestuurlijke samenvatting

De stadsmarinier Middelland heeft Bureau Bervoets gevraagd om een onderzoek naar de veiligheid en de leefbaarheid aan de 's-Gravendijkwal en zijstraten te Rotterdam in de wijk Middelland/Centrum¹. In het onderzoek moest nadruk worden gelegd op de leefbaarheid, en binnen dat thema dienden ook vragen te worden gesteld over veiligheid en veiligheidsbeleving. Aanleiding voor het onderzoek is de start van de stadsmarinier in juni j.l. met de collegeopdracht om vorm te geven aan de Alliantie Middelland², een meerjarig integraal gebiedsplan. De inzet van het college vraagt om een goede probleembeschrijving en -definitie en nulmeting. De onderzoeksvragen zijn:

1. wat zijn op basis van de buurtgesprekken de meest dominante problemen in het onderzoeksgebied met betrekking tot leefbaarheid?
2. Wat zijn op basis van de systeeminformatie (registraties gemeente) de meest voorkomende problemen in het onderzoeksgebied met betrekking tot leefbaarheid?
3. Hoe hangen deze problemen (eventueel) met elkaar samen?
4. Welke door geïnterviewden genoemde problemen waren nog niet bekend bij de lokale autoriteiten (politie, gemeente)?
5. Hoe kunnen de antwoorden op de vorige vragen worden vertaald naar een advies en aanbevelingen voor de gemeente Rotterdam en haar netwerkpartners?

In dit onderzoek zijn meerdere methoden gebruikt om de onderzoeksvragen te beantwoorden: 104 buurtgesprekken met in totaal 118 bewoners, interviews met sleutelpersonen, observaties en een systeemanalyse van misdrijven en meldingen (hoofdstuk 2 van de rapportage).

Beantwoording onderzoeksvragen

Dominante buurtproblemen zijn: vervuiling (zwerfafval, grof vuil, lucht); parkeerproblemen; fietsen: diefstal, wrakken, schade; vreemde mensen in de straat³; geluidsoverlast; weinig plek voor kinderen en uitlaten honden. Ook werden wel – maar minder prominent - vernielingen en inbraken genoemd. Opvallend is dat vervuiling en geluidsoverlast door het verkeer in de 's-Gravendijkwal door bewoners in het onderzoeksgebied als voornaamste buurtprobleem wordt gezien. Dit probleem wordt breed gedeeld door de bevolking in het onderzoeksgebied.

De geregistreerde misdrijven in het onderzoeksgebied worden aangevoerd door diefstal (vaak eenvoudige diefstallen, heling en verduistering) en de meldingen door 'conflictbemiddeling', waarbij het in de praktijk vaak gaat om een burenruzie vanwege geluidsoverlast. Het meldingenpatroon wijkt nauwelijks af van dat in de wijken Middelland en Oude Westen en de stad Rotterdam. Het lijkt vooral terug te voeren op het drukke en soms luidruchtige leven in een grote stad. Wat opvalt, is dat de topvijf van misdrijven en de topvijf van meldingen (figuur 3.1 en 3.3 in hoofdstuk 3 van de rapportage) overlap vertoont met de dominante buurtproblemen die door de bewoners worden ervaren in het onderzoeksgebied. Denk aan 'vernielingen', auto-

¹ De afbakening van het geografische onderzoeksgebied geschiedde in overleg met de opdrachtgever (gemeente Rotterdam). Zie daartoe bijlage 1 van de rapportage.

² Waarin verduining van maatschappelijke opvang aan de 's Gravendijkwal een belangrijk onderdeel is.

³ Daarmee doelen bewoners op personen die men moeilijk kon plaatsen, anders dan mensen die vertrouwd zijn in het lokale straatbeeld. Het merendeel van die laatste categorie kunnen bewoners nog wel plaatsen: coffeeshopbezoekers, uitgaanspubliek en de bezoekers van de maatschappelijke opvang. Bewoners hebben vooral moeite met en ervaren onbehaaglijkheid bij mensen die zij niet kunnen plaatsen en die in hun ogen niets in het gebied te zoeken hebben.

inbraak en – bij meldingen ‘geluidsoverlast’. Daarbij moet worden bedacht dat de personen die slachtoffer of gedupeerde zijn lang niet altijd (ook) bewoners zijn.

De verkeersoverlast en vervuiling vanwege de ‘s-Gravendijkwal staan in principe los van de andere dominante buurtproblemen. De overige buurtproblemen zijn alle aspecten van het alledaagse leven in een grote, drukke stad in een omgeving waar meerdere functies ruimtelijk door elkaar lopen: wonen, werken, uitgaan en – in dit gebied - opvang. Dit onderzoek biedt geen aanleiding om de buurtproblemen onvoorwaardelijk in verband te brengen met een enkele basisverklaring: drugsoverlast of opvang. We zien immers in deze studie dat de overlast heel lokaal ervaren wordt en zelfs dan niet door iedereen wordt gedeeld. Waar enkelen veel overlast (op specifieke locaties) ervaren, daar konden we op basis van de buurtgesprekken aantonen dat burens in dezelfde straat soms een heel andere beleving hadden van hun leefomgeving en weinig of geen overlast ervoeren.

De door ons in de bewonersinterviews opgetekende buurtproblemen waren niet onbekend bij de lokale overheid en de politie. Wel geeft dit onderzoek aanleiding om te veronderstellen dat sommige buurtproblematiek – door succesvol optreden van enkele buurtbewoners met een zeer specifiek profiel (een verbaal krachtige en bureaucratisch competente minderheid⁴) en door onder de aandacht brengen van politiek en bestuur – tot vandaag zwaarder en ernstiger werden geschat dan op grond van het beeld dat de zwijgende meerderheid en cijfers laten zien kan worden gerechtvaardigd. Het betreft dan de overlast vanwege de maatschappelijke opvang. Deze minderheid van buurtbewoners heeft ook vervuiling en geluidsoverlast vanwege de ‘s-Gravendijkwal succesvol geagendeerd. Daarbij gaat het om een item dat zoals aangegeven breed – of toch in elk geval breder - als probleem wordt gezien en beleefd door bewoners in het onderzoeksgebied.

Onderzoeksbevindingen (antwoorden op onderzoeksvragen) in perspectief

Burgerbetrokkenheid wordt hoog aangeslagen in een land waar de participatiesamenleving – doorspekt van ideeën uit de *Civil Society* – wordt nagestreefd (SCP, 2014a, 2014b, 2014c). De ‘s-Gravendijkwal is in dat (stadssociologisch) opzicht een interessante casus. Het gaat om een drukke verkeersader met een pallet aan (ruimtelijke, economische en sociale) functies die volgens de meeste bewoners horen bij de stad, ook de daarbij eventueel veroorzaakte overlast. Een minderheid legt de lat hoog: zij accepteert geen enkele inbreuk (meer) op het leefmilieu (zie ook Garland, 2001; Boutellier 2005, Terpstra, 2010) en meent dat reeds lang geleden de grens van wat acceptabel is werd bereikt. Zij stelt hoge eisen aan haar leefomgeving en aan de lokale overheid⁵. De overige burgers – de over het algemeen zwijgende meerderheid – zijn veel minder prominent in beeld. Deze meerderheid is zeer divers, zowel voor wat betreft opleiding, leeftijd als hun sociale kapitaal. De meerderheid bestaat op diens beurt ook weer uit diverse sociale enclaves met weinig intense dwarsverbanden en onderlinge contacten. Deze enclaves worden treffend beschreven in de gezamenlijke bundel *Gescheiden werelden* van het Sociaal Cultureel Planbureau en de WRR (2014). De grens tussen de prominente minderheid en de stille meerderheid loopt in het gebied ‘s-Gravendijkwal niet via opleiding of sociale klasse, en

⁴ De ‘kritische minderheid’ stelt hoge eisen aan de leefomgeving. Wij hebben het aandeel van de ‘kritische bewoners’ om die reden geoperationaliseerd als het aantal adressen waarop een 5 of minder werd gegeven voor de leefkwaliteit in de eigen straat (schaalvraag 1, zie ook hoofdstuk 2 van de rapportage). De omvang van de minderheid komt daarmee op ongeveer vijftien procent.

⁵ Zie de vorige voetnoot.

ook niet zozeer via leeftijd. Bij deze stille meerderheid waren de hoger opgeleiden ook (goed) vertegenwoordigd. Ook loopt de grens – deze keer, in deze specifieke casus - niet langs etnische grenzen. De grens wordt – nogmaals - bepaald door de mate waarin specifieke omstandigheden worden gezien als inbreuken op het leefmilieu of worden geaccepteerd als onderdeel van het moderne stadse leven. De grens wordt echter ook bepaald door het verschil in betrokkenheid, urgentiegevoel en de wil om zich actief in te zetten voor een betere buurt.

Advies

Rest nog het antwoord op de laatste – vijfde - onderzoeksvraag (zie hierboven genoemd). Wij adviseren:

- I. Om bij politiek-bestuurlijke en ambtelijke besluitvorming niet enkel uit te gaan van het perspectief en de probleembeleving van een kritische minderheid van bewoners, maar ook (via peilingen en huisbezoek door gebiedsnetwerkers en wijkagenten) het meerderheidsperspectief te kennen en zo zicht te krijgen op de breed gedeelde buurtproblemen. Denk in het verlengde daarvan bijvoorbeeld aan het aanpakken van de grote parkeerdrukke die door bewoners als zeer hinderlijk en urgent ervaren wordt. Wanneer het stadsbestuur in de aanpak van de 's-Gravendijkwal prioriteit geeft aan de verdunning van maatschappelijke opvang, dan komt deze prioriteitstelling niet overeen met de probleembeleving van de bewoners.
- II. Het ligt dan niet in de rede om zondermeer maatschappelijke opvang te sluiten of te verplaatsen. De daarmee gemoeide financiële middelen zouden dan beter worden ingezet voor fysieke aanpassingen van de 's-Gravendijkwal, waardoor het gebied vriendelijker en overzichtelijker oogt en ruimte biedt voor kwalitatief sterke (horeca)bedrijven.
- III. Als de meer verstrekkende oplossingen geen draagvlak hebben, in elk geval als gemeente met betrokkenen doelen te stellen en in een 'masterplan' overeen te komen 'welke kant het op moet met het gebied'. Het lijkt erop alsof men nu nog op meerdere gedachten hinkt, waardoor de 's-Gravendijkwal 'werk in uitvoering' is maar per saldo toch nog een wat rommelig uiterlijk heeft. Daarbij moet worden bedacht dat met de Alliantie de beweging is gemaakt van Dijkversterking naar Wijkversterking en dat deze aanbeveling niet los kan worden gezien van de ontwikkeling van de wijk Middelland.
- IV. De gebiedsorganisatie (waaronder de gebiedsnetwerkers en de gebiedscommissies) zou door haar werkzaamheden in het gebied mede kunnen bijdragen aan dwarsverbanden tussen de sociale enclaves door bewoners bewust te maken van hun gemeenschappelijke buurtproblemen en gedeelde oplossingen.
- V. Tevens na te gaan wat aangrijpingspunten (bv ook weer gedeelde ervaringen, oplossingsrichtingen en problemen) zijn om naast bewoners ook ondernemers (bv horeca en winkeliers) en andere belanghebbenden meer gezamenlijk te laten optrekken bij een 'masterplan' voor het gebied.

Dankwoord

Voor een criminoloog met een bestuurskundige achtergrond is een toegepaste studie als deze naar probleembeleving en leefbaarheid in een stedelijke omgeving uitermate boeiend om te mogen doen. Ik dank daartoe mijn opdrachtgever en iedereen die op welke wijze dan ook zijn of haar bijdrage heeft geleverd. In het bijzonder noem ik Marcel van de Ven, Wim Straasheijm, Lotte Mertens, Suzanne van den Berge en Peter Kalksma. Ook dank ik Xynthia van Putten en Bart Bezemer van de Haagsche Hogeschool voor hun medewerking bij interviews en observaties. Mijn dank gaat evenzeer uit naar de gebiedsnetwerkers en veldwerkers die mij hebben geholpen met de bewonersinterviews. De Erasmusuniversiteit, de Hogeschool Rotterdam, de Haagsche Hogeschool en het netwerk van oud-mariniers (Arie van Ingen) dank ik voor hun enthousiaste hulp met het werven van enthousiaste en goede veldwerkers. Bepaald niet in de laatste plaats ook dank aan vakgenoot dr. Ben Rovers voor enkele methodologische adviezen.

1. Inleiding: een straat onder de loep

1.1 Aanleiding onderzoek

De stadsmarinier Middelland vroeg Bureau Bervoets om een onderzoek naar de veiligheid en de leefbaarheid aan de 's-Gravendijkwal en zijstraten te Rotterdam in de wijk Middelland/Centrum⁶. Nog in de eerste jaren van deze eeuw werd dit gebied geplaagd door problematiek waardoor de leefbaarheid en veiligheid sterk onder druk stonden (gemeente Rotterdam, 2014a, 2014b). Haar ligging op de ijzeren lijn tussen het Centraal Station en de Keileweg maakte dat het straatbeeld werd gedomineerd door verslaafden en daklozen. Dat beeld is inmiddels sterk veranderd. In de laatste veiligheidsindex scoorde Middelland een 5,4 terwijl Oude Westen een 5,3 scoorde. In het gebied spelen meerdere vraagstukken die mogelijk met elkaar verweven zijn, waaronder een combinatie van concentratie coffeeshops, overlastgevende horeca en maatschappelijke opvang.

Aanleiding voor het onderzoek is de start van de stadsmarinier in juni j.l. met de collegeopdracht om vorm te geven aan de Alliantie Middelland, een meerjarig integraal gebiedsplan. Het college geeft in zijn programma aan de komende jaren onder de noemer Alliantie Middelland te investeren in de wijk Middelland. Hierbij vormt de verdunning van opvangvoorzieningen een belangrijk onderdeel. Deze opvangvoorzieningen zijn geconcentreerd aan de 's-Gravendijkwal en directe omgeving. Voor dat gebied gold het programma Dijkversterking, dat nu is opgenomen in de Alliantie. Daarbij werken verschillende beleidsvelden zowel strategisch als operationeel samen rond leefbaarheid en veiligheid. De Alliantie richt zich op de volgende onderwerpen:

- Aanpak overlast coffeeshops, horeca en overige bestemmingen.
- Vermindering opvangvoorzieningen 's-Gravendijkwal en directe omgeving.
- Aantrekkelijker maken van het winkelgebied 1^e en 2^e Middellandstraat.
- Sociale vernieuwingen op het gebied van werkgelegenheid, talentontwikkeling, schuldenproblematiek, schooluitval en buurtinitiatieven.
- Aanpakken leegstaande en/of verloederde panden.

De inzet van het college vraagt om een goede probleembeschrijving en -definitie en nulmeting. Om deze redenen is opdracht geven tot dit onderzoek. In het onderzoek moest nadruk worden gelegd op de leefbaarheid, en binnen dat thema dienden ook vragen te worden gesteld over veiligheid en veiligheidsbeleving. De uitkomsten van het onderzoek dienen als basis voor de Alliantie.

1.2 Onderzoeksvragen

De vragen waarop het onderzoek antwoord moest geven zijn:

1. wat zijn op basis van de buurtgesprekken de meest dominante problemen in het onderzoeksgebied met betrekking tot leefbaarheid?
2. Wat zijn op basis van de systeeminformatie (registraties gemeente) de meest voorkomende problemen in het onderzoeksgebied met betrekking tot leefbaarheid?
3. Hoe hangen deze problemen (eventueel) met elkaar samen?
4. Welke door geïnterviewden genoemde problemen waren nog niet bekend bij de lokale autoriteiten (politie, gemeente)?

⁶ De afbakening van het geografische onderzoeksgebied geschiedde in overleg met de opdrachtgever (gemeente Rotterdam). Zie daartoe bijlage 1.

5. Hoe kunnen de antwoorden op de vorige vragen worden vertaald naar een advies en aanbevelingen voor de gemeente Rotterdam en haar netwerkpartners?

Definitie leefbaarheid

Leefbaarheid definiëren wij als het samenspel tussen fysieke kwaliteit (o.a. mate van vervuiling), sociale kwaliteit, sociale kenmerken (o.a. burenhulp) en veiligheid van de omgeving (Wij sluiten daarmee aan bij de definitie van het CBS). Bij de door ons gehanteerde definitie is veiligheid (en veiligheidsgevoel) daarom een onderdeel van leefbaarheid.

1.3 Onderzoeksopzet en verantwoording

In dit onderzoek gebruiken we meerdere methoden om de onderzoeksvragen te beantwoorden. We combineren en vergelijken registraties van de gemeente op het gebied van leefbaarheid en veiligheid met interviewmateriaal en observaties. Doel van een multi-methode aanpak is om te werken volgens het uitgangspunt hoor-en-wederhoor, en triangulatie door bewijsvoering op basis van meer dan een enkele bron (Swanborn, 1999). Het onderzoek bestaat uit de volgende componenten. Die we hierna beargumenteren:

1. Buurtgesprekken
2. Observaties en straatgesprekken
3. Analyse registraties criminaliteit en overlast
4. Interviews sleutelpersonen

1.3.1 Buurtgesprekken

Bij buurtonderzoek naar leefbaarheid en veiligheid wordt zeer frequent gebruik gemaakt van zogeheten vragenlijstonderzoek (enquête). Buurtbewoners wordt dan voornamelijk gesloten vragen gesteld om het verband tussen bepaalde variabelen kwantitatief vast te stellen. Om de onderzoeksvragen te beantwoorden streefden wij echter vooral naar een indicatief, kwalitatief beeld van ervaren problemen, beelden en zorgen van bewoners. Een vragenlijstonderzoek c.q. enquête met gesloten vragen past dan per definitie niet, omdat met gesprekken met gesloten vragen weinig ruimte is om door te vragen.

Veldwerkers (zie verderop) belden steekproefsgewijs aan bij bewoners in het onderzoeksgebied⁷. Daarbij werd vooraf aangestuurd op voldoende spreiding in het onderzoeksgebied (zie bijlage 2). Veldwerkers stelden vooraf eerst drie (gesloten) schaalvragen waarin bewoners werd gevraagd om een cijfer te geven voor hun leefomgeving (hun straat) in het algemeen, de veiligheid in hun straat en de overlast in hun straat (zie bijlage 4 voor de vragenlijst). Daarna volgde een gesprek waarin hen werd gevraagd hoe het is om in 'deze straat' te wonen en welke plus- en minpunten er zijn bij het wonen in hun straat. De veldwerkers waren geïnstrueerd om daarbij steeds door te vragen en naar voorbeelden te vragen. Doel ervan was om 'het verhaal achter de cijfers' te leren kennen en (eventueel) verborgen problematiek en zorgen in beeld te brengen. Er werden in totaal op 104 *adressen* geslaagde interviews gevoerd met in totaal 118 individuele *respondenten*. Er waren daarmee meer respondenten dan 104. Immers: in sommige gevallen werden kleine groepsinterviews gevoerd met meerdere huisgenoten, denk aan een studentenhuus, een gezin waarbij de kinderen ook aan het gesprek deelnamen of een echtpaar dat gezamenlijk de vragen beantwoordde. Zo veel mogelijk werden ook basiskenmerken als geslacht, geboortjaar, geboorteland en beroep genoteerd. In het geval

⁷ De interviewrondes geschieden op 28 oktober 2014 van 14.00-16.30 uur; 18 november 2014 van 16.00 tot 20.30 uur en op 16 december 2014 van 16.00 tot 20.30 uur.

van een groepsinterview werden alleen de gegevens van de oudste respondent genoteerd. De gesprekken duurden gemiddeld een halfuur. De adressen werden in de meeste gevallen bezocht door een koppel veldwerkers waarbij een van de twee vragen stelde en de ander notities maakte voor het verslag.

De steekproef is representatief voor sekse: in het onderzoeksgebied is 54 procent van de bevolking man en 46 procent vrouw. De steekproef is ook (nagenoeg) representatief voor leeftijd en etniciteit van de respondenten. Wij vroegen naar het geboorteland van de (oudste) respondent op een adres, de populatiegegevens zijn gebaseerd op de definitie van etniciteit van het CBS. Daarbij wordt ook het geboorteland van de ouders in beschouwing genomen. Deels moeten verschillen tussen steekproef en populatiegegevens daaruit worden verklaard.

Figuur 1.1: respons buurtgesprekken (adressen)

		%
Respons	104	44
Non-respons⁸	132	56
Bereikt	236	100
Totaal adressen ond. Gebied en % geïnterviewde adressen	300 ⁹ 655 ¹⁰	35 16

Figuur 1.2: achtergrondkenmerken geïnterviewde (oudste) bewoners (N=104)

Geslacht	% ¹¹
Man	55 (54)
Vrouw	45 (46)
<i>Totaal</i>	<i>100</i>
Geboorteland	%
Suriname	4 (9,5)
Ned. Antillen	1 (4,6)
Kaapverdië	4 (6,4)
Turkije	3 (6,3)
Marokko	3 (7,6)
Overig niet-westers	1 (11)
Nederland	72 (40)
Overige landen Europese Unie	7 (9)
Overig westers	3 (5,3)
Onbekend	2 (0)

⁸ Redenen voor non-respons waren bijvoorbeeld 'geen contact (o.a. niet thuis)', 'weigering', of 'niet in staat'.

⁹ Het aantal woonadressen onderzoeksgebied op basis van het aantal door de gemeente geposte brieven ter aankondiging van het onderzoek bij bewoners. Daarbij werd uitgegaan van de gemeentelijke registratie en gemeentelijke definitie van woonadres.

¹⁰ Het aantal woonadressen onderzoeksgebied op basis van alle bij het kadaster bekende woonadressen in het onderzoeksgebied. Dat is inbegrepen A t/m... Vaak ook nog A1, A2 enz.. Per nummer kunnen dit er veel zijn. Daarbij werd uitgegaan van de kadastrale definitie van woonadres (adressen met woonfunctie, verblijfsinrichtingen zijn niet meegeteld).

¹¹ Tussen haken staan de populatiegegevens m.b.t. het onderzoeksgebied zoals gebaseerd op door de gemeente verstrekte populatiegegevens.

<i>Totaal</i>	<i>100</i>
Beroep	%
Werkloos/werkzoekend/arbeidsongeschikt	5
Gepensioneerd/vroegpensioen	9
student	20
werkend	51
Onbekend	15
<i>Totaal</i>	<i>100</i>
Leeftijd	Jaren
Gemiddeld steekproef	42
Minimum	13
Maximum	84

Figuur 1.3: geografische spreiding interviews

Straat	Aantal	%
Henegouwerlaan	7	6,7
's-Gravendijkwal	42	40,4
Oostervantstraat	5	4,8
Tiendstraat	2	1,9
Schietbaanlaan	10	9,6
Schietbaanstraat	6	5,8
Mathenesserlaan	7	6,7
Volmarijnstraat	8	7,7
Zwaerdecroonstraat	7	6,7
Ochterveltstraat	6	5,8
Snellinckstraat	4	3,8
Totaal	104	100,0

1.3.2 Observaties en straatgesprekken

We hebben vier straatobservaties uitgevoerd – met in totaal drie observanten¹² - om zelf locaties en situaties te observeren die vaak worden genoemd in de interviews met bewoners en sleutelpersonen. Ook voerden we – soms rechtstreeks, soms na bemiddeling van een wijkagent – (vaak ter plekke) interviews met ondernemers, bewoners en professionals (van de maatschappelijke opvang):

- Op vrijdagavond 31 oktober 2014 verrichtten we een eerste observatie ten behoeve van een eerste indruk van het onderzoeksgebied. We spraken daarbij ook met de eigenaar van een shishalounge.
- Op donderdagmiddag 27 november liepen we met een van de wijkagenten van de centrumzijde van de 's-Gravendijkwal een ronde door de straat en enkele zijstraten. De wijkagent stelde ons voor aan enkele ondernemers, een Portugese vereniging en aan de manager van de grootste coffeeshop in het gebied. Personen werden direct op locatie

¹² Daarmee streefden we naar een intersubjectief beeld.

bevraagd, alleen met de coffeeshopeigenaar werd een afzonderlijke afspraak gemaakt¹³. Op 16 december interviewden wij hem en hij gaf een kleine rondleiding door het gebied.

- Op maandagmiddag 1 december 2014 liepen we met twee wijkagenten van de Middellandzijde mee. Ook nu maakten we een ronde door de straat (Middellandzijde) en werden we voorgesteld aan enkele (coffeeshop)ondernemers, de voorzitter van een Turkse sociëteit en de *Sisters of Charity*. Eerder die dag interviewden we reeds de Surinaamse eigenaar van een kleine kruidenierszaak.
- Op zaterdagavond 20 december voerden we ten slotte een laatste observatie uit waarbij we nog eens de locaties bekeken die in gesprekken vaak in verband worden gebracht met problemen op het terrein van leefbaarheid en veiligheid.

1.3.3 Analyse registraties criminaliteit en overlast

Omdat we voor onderzoeksvraag 2 willen weten op welke leefbaarheidsproblemen de registraties (in computersystemen) van de gemeente (vooral) wijzen, hebben wij bij de gemeente (Kenniscentrum Directie Veiligheid) de maandelijkse registraties van overlastmeldingen en de registraties misdrijven opgevraagd van de periode juli 2011 tot en met juli 2014. We hebben dan drie volle jaren in beeld om naast de meest voorkomende problemen ook wat te kunnen zeggen over trends in die periode. Uiteindelijk ontvingen we het aantal misdrijven per maand tussen januari 2011 en september 2014 en het aantal meldingen in diezelfde periode op het niveau onderzoeksgebied, de wijken Middelland, Oude Westen en de stad Rotterdam. Waar mogelijk zullen we de trends in het onderzoeksgebied vergelijken met cijfers en trends op het niveau van de wijken Middelland en Oude Westen en de stad Rotterdam. Daarbij zijn we uitgegaan van reeds lokaal gangbare definities.

1.3.4 Interviews sleutelpersonen

In de tweede helft van de veldwerk- c.q. dataverzamelingsperiode hielden we 12 interviews met 20 sleutelpersonen van gemeente, politie, zorginstellingen (maatschappelijke opvang), bewonersvereniging(en) en 'overig'. Die laatste categorie werd vanzelf gevuld doordat we de netwerk- en reputatiemethode toepasten en geïnterviewden steeds vroegen naar personen die we wat hen betreft echt zouden dienen spreken. Objectief selectie criterium was de actuele kennis over het onderzoeksgebied ('s-Gravendijkwal en zijstraten), maar ook kennis om te kunnen terugblikken op trends en veranderingen in de tijd. We hielden de interviews in de tweede helft van het veldwerk, omdat we dan immers konden doorvragen op het (toen reeds beschikbare) materiaal dat we eerder hadden verzameld met bewonersgesprekken, straatgesprekken/observaties, en registratieanalyse. Zie voor een lijst met geïnterviewden bijlage 3.

1.4 Leeswijzer

In het volgende hoofdstuk beantwoorden we de eerste onderzoeksvraag door na te gaan wat systeeminformatie zegt over de meest voorkomende problemen in het onderzoeksgebied op basis van registraties van meldingen en misdrijven. In hoofdstuk drie gaan we in op de uitkomsten van de buurtgesprekken ter beantwoording van onderzoeksvraag twee en drie. In hoofdstuk vier beantwoorden we de onderzoeksvraag vier aan de hand van de interviews met sleutelpersonen en onze observaties. Echter: ook het antwoord op deelvraag twee en drie wordt

¹³ Zowel de wijkagent als een gebiedsadviseur horeca adviseerden om de coffeeshophouder te interviewen.

daar verder aangevuld, doordat we ook in de interviews met sleutelpersonen en bij de straatinterviews (tijdens de observaties) hebben gevraagd naar de meest dominante problemen op het terrein van leefbaarheid en veiligheid en de samenhang tussen die problemen. In het vijfde - en tevens laatste - hoofdstuk vatten we de antwoorden op de onderzoeksvragen (conclusies) samen, in de beschouwing reflecteren we op het verzamelde materiaal en we presenteren enkele aanbevelingen conform die vijfde onderzoeksvraag.

2. Buurtgesprekken

2.1 De buurt volgens de bewoners

Met de buurtgesprekken wilden we van bewoners hun mening over de buurt en hun ervaringen in de buurt met veiligheid leefbaarheid. We vroegen geïnterviewden eerst om rapportcijfers voor de buurt, waarna we vragen stelden over de leefomgeving in het algemeen en naar gelang de antwoorden doorvroegen op buurtproblemen en probleemlocaties volgens de bewoners.

2.1.1 Een cijfer voor de leefomgeving

We vroegen bewoners om hun oordeel van de leefomgeving. Dat was feitelijk de centrale vraag in het interview (en onderzoek), maar we legden hen om die reden ook drie zogeheten schaalvragen voor. De vragen gingen over de straat (waarin de respondent woont, niet per se de 's-Gravendijkwal), de veiligheid in de straat en we stelden een vraag om de mate van ervaren overlast te meten. Dan blijkt dat bewoners zowel hun straat in het algemeen als de veiligheid in hun straat beoordelen met een 7. Vooral bewoners die al wat langer in het gebied wonen, maken een vergelijking met vroeger en vinden hun straat opgeknapt en veiliger dan enkele jaren terug. Vaak wordt dan verwezen naar de periode na de sluiting van Perron Nul in 1994 waarin volgens de bewoners meer dan nu junks, daklozen en prostituees de straten bevolkten en er veel drugsoverlast was (dealen, gebruiken in portieken, ruzies tussen gebruikers).

Volgens enkele kritische bewoners is de overlast nog steeds niet weg en maakt een blijvende samenhang van buurtproblemen (zie volgende paragraaf) dat de positieve veranderingen in de buurt (minder junkenoverlast, minder zwervers, minder drugsoverlast) nog veel aandacht behoeven van zowel de buurt als de lokale overheid om ze vast te houden. Dat is de reden waarom bewoners gemiddeld een lager cijfer geven voor (de afwezigheid van) overlast, namelijk een 6. Wanneer we de adressen als maatstaf nemen waar het cijfer voor de algehele leefkwaliteit (oordeel over de eigen straat) een 5 of minder was, dan is het aandeel kritische bewoners 16 van de 104 geïnterviewde adressen. Dat is ongeveer 15 procent.

Figuur 2.1: beoordeling van de leefomgeving

	Gemiddeld	Min.	Max
Als u uw straat een cijfer moet geven van 1 tot en met 10, welk cijfer geeft u dan? (n=98 ¹⁴)	7	1	10
Geeft u de veiligheid in uw straat eens een cijfer van 1 tot en met 10? (1 zeer onveilig, 10 zeer veilig) (n=87)	7	3	10
Geeft u de mate van overlast in uw straat eens een cijfer van 1 tot en met 10? (1 zeer veel overlast, 10 zeer weinig overlast) (n=81)	6	1	10

2.1.2 Algemene opmerkingen bewoners over hun leefomgeving

Kortom: de meeste bewoners zijn – zo blijkt ook uit het rapportcijfer – tevreden met hun leefomgeving. Op 7 van de 104 adressen geven bewoners aan dat zij willen verhuizen. In vier

¹⁴ Het gaat hier om het aantal adressen dat een cijfer gaf en daarmee een geldig antwoord opleverde.

gevallen wordt expliciet aangegeven dat dit had te maken met de overlast in de buurt. Die bewoners wonen aan de 's-Gravendijkwal, Ochterveltstraat, Henegouwerlaan en de Volmarijnstraat. Een man aan de Schietbaanstraat wilde graag verhuizen omdat hij geen positieve contacten had met de medebewoners in het portiek, met de buurt zelf had hij minder problemen. Dan waren er nog twee adressen waar bewoners dachten aan verhuizen, hoewel ze de buurt wel aantrekkelijk vonden. De reden om te verhuizen had veeleer te maken met de wens om hun (toekomstige) kindje niet te laten opgroeien in een drukke straat waar het nooit buiten zou kunnen spelen.

Op grond van de hiervoor genoemde cijfers kunnen we concluderen dat een enkele bewoner wil verhuizen vanwege overlast. In gesprekken viel op dat bewoners het over het algemeen prettig vinden om in een stadse omgeving te wonen waar zij voor hun gevoel 'overal dichtbij' zitten: winkels en horeca (vooral de 'gezellige' restaurantjes) worden het vaakst genoemd. De onveiligheid en overlast nemen zij op de koop toe, omdat die volgens hen horen bij het leven in de stad.

Ook de kritische bewoners¹⁵ zagen weliswaar veel verbetering, maar de buurt verkeert volgens hen in een 'kwetsbaar evenwicht'. En ook de geïnterviewden die positief zijn over hun buurt, noemen vaak nog wel enkele problemen die een relatie hebben met leefbaarheid en veiligheid. De kritische bewoners die ontevreden zijn over de buurt waren af en toe tevens lid van een van de twee bewonersverenigingen (B.O.O.G. en Stichting Boulevard) die zich inzetten voor een betere leefomgeving¹⁶. Als bewoners op de hoogte zijn van het bestaan van de bewonersverenigingen geven zij – ook enkele leden – soms aan dat zij die 'te radicaal' vinden. Soms worden de doelstellingen wel onderschreven, maar is men minder ingenomen met de wijze waarop de verenigingen hun doelen willen bereiken.

In het algemeen vinden bewoners dat de overheid haar best doet: er is naar hun idee meer politie op straat, de gemeente leegt de vuilcontainers op tijd en probeert de buurt schoon te houden en opvallend is ook dat meerdere malen werd aangegeven dat zij blij zijn met het aanwezige cameratoezicht (aan de centrumkant zijn enkele camera's geplaatst, onder andere aan de Schietbaanstraat). Opvallend vaak werd ook het opknappen genoemd van de Nieuwe Binnenweg aan de Middellandse kant.

Hoewel op de meeste adressen werd aangegeven dat er contact was met de naaste burens, met flatgenoten en (in studentenhuizen) huisgenoten, gaf een deel van de bewoners aan het anonieme leven in de stad nu juist op prijs te stellen. Zij hadden geen behoefte aan contact dat verder gaat dan elkaar groeten, een kop suiker lenen en een praatje maken voor de deur. Een enkeling vond dat al te ver gaan en wilde het liefst onzichtbaar en ongestoord zijn gang gaan. Verder bleken vooral studenten het minst betrokken bij de buurt: zij reizen op en neer tussen kamer en college, bezoeken de nabije supermarkt, maar zowel voor hun vertier en sociale contacten trekken zij vooral naar het centrum van de stad. Bovendien is deze categorie vaak na enkele maanden of jaren weer weg uit de buurt, hoewel we enkele bewoners interviewden die er na hun studie waren blijven wonen en er woonruimte kochten.

Verder viel in de interviews op dat bewoners niet altijd blij zijn met elkaar. Oudgedienden (bewoners die soms dertig jaar of langer in de buurt woonden) hadden opvallend vaak moeite

¹⁵ Zoals aangegeven ongeveer 15 procent van de geïnterviewde adressen.

¹⁶ In de steekproef zijn tien adressen terecht gekomen waarbij een of meerdere bewoners lid waren van de bewonersorganisatie B.O.O.G. Op 1 adres aan de Mathenesselaan waren bewoners lid van Stichting Boulevard. Ten slotte gaven bewoners op 1 adres aan de 's-Gravendijkwal aan dat zij lid zijn geweest van B.O.O.G.

met de andere normen die de nieuwelingen in de buurt erop na houden. Zij vonden de nieuwelingen geregeld 'bakfietsyuppen' die vergaten dat de buurt geen Amsterdam Oud Zuid is waar veel autochtone, relatief vermogende, hoogopgeleide gezinnen wonen, maar een heterogene buurt waarin nu eenmaal diverse soorten bewoners zijn. De oudgedienden hadden vaak in hun ogen nog de echte overlast en criminaliteit meegemaakt en meenden dat de tolerantiegrens van de nieuwelingen stukken lager lag. Vaak werd dan ook aangegeven dat mensen toch weten in welke buurt ze komen wonen: de buurt had en heeft nu eenmaal een zeker imago en verleden.

Hoewel bewoners zich over het algemeen veilig voelen, maakte een enkeling zich toch wel zorgen over inbraken en (fietsen)diefstallen of 'vreemde snuiters in de straat', maar daarover meer in 2.2. Voornamelijk vrouwen – ook degenen die graag in de buurt wonen – nemen zo nu en dan maatregelen tegen onveiligheid en vertoonden een zeker vermijdingsgedrag. Zij vermeden bepaalde locaties of gingen na een bepaald tijdstip liever niet meer (alleen) de deur uit. In dat verband vonden enkele geïnterviewde vrouwen het ingevoerde rookverbod in de horeca zelfs positief: waar anderen aangeven dat het verbod zorgt voor meer lawaai op straat door uitgaanspubliek, voelden deze vrouwen zich door de 'extra ogen' juist veiliger met meer mensen op straat wegens het verbod.

2.2 Buurtproblemen volgens de bewonersinterviews

Zoals gezegd waren de buurtgesprekken soms kleine groepsinterviews, doordat we op een adres meerdere huisgenoten spraken. Na het stellen van de drie schaalvragen en het verzamelen van gegevens over achtergrondkenmerken van de (oudst aanwezige) respondent, vroegen we in een kwalitatief interview door op de vraag hoe het voor bewoners is om in hun straat te wonen (zie interviewprotocol in bijlage 4). De analyse van de gespreksverslagen levert enkele thema's op die in de gesprekken dominant naar voren komen.

2.2.1 Thematisch

Vervuiling

Een aantal jaren geleden waren er plannen om een deel van de 's Gravenwijkwal te overkappen zodat het verkeer minder fijnstof en lawaai zou produceren. De plannen gingen in de ogen van bewoners die er in de gesprekken over begonnen in een vrij laat stadium niet door. Dat zorgde voor ongenoegen bij de bewoners. Ook, zo blijkt uit onze gesprekken, bij bewoners die hun leefomgeving een ruime voldoende geven. Precies om deze reden werd de vervuiling door het verkeer vaak als eerste door bewoners genoemd in de gesprekken. Sommige mensen lieten ons hun raamkozijnen zien met fijnstof. De vervuiling beperkt zich volgens de bewoners echter niet tot dit probleem. Zij geven aan dat er veel zwerfvuil in hun woonomgeving is, soms vanwege het uitgaansleven dat in een deel van het onderzoeksgebied nadrukkelijk aanwezig is. Maar ook vanwege het verkeerd aanbieden van huisafval door medebewoners. Bewoners zijn erg tevreden over de ondergrondse vuilcontainers, de containers worden naar hun idee ook tijdig geleegd. Maar die kunnen in hun ogen kennelijk toch niet voorkomen dat mensen vuilniszakken of huisraad naast de containers zetten. Een enkele bewoner die in de buurt woont van de Ontmoeting (nummer 95), de Huiskamer (nummer 45) en de Sisters of Charity (nummer 13) aan

de 's-Gravendijkwal¹⁷ geeft aan zwerfvuil te ervaren van bezoekers van deze opvangvoorzieningen die in portieken vertoeven en waarbij bewoners een relatie veronderstellen met drugsgebruik.

Parkeerproblemen

Het tweede probleem dat dominant in de gesprekken naar voren komt is het structureel gebrek aan parkeerplaatsen en het vergunningenbeleid van de gemeente. Na 18.00 uur in het bijzonder zijn de parkeeroverlast en de parkeerdrukke het grootst. Bewoners kunnen dan hun eigen auto niet of heel moeilijk parkeren. Zij brengen de parkeerdrukke mede in verband met het uitgaansleven, de (ook buitenlandse) klanten van de coffeeshops in het gebied en een sportschool die voor parkeerproblemen zorgt. Bewoners geven echter wel aan dat de parkeeroverlast zich concentreert op bepaalde tijdstippen en dagen, namelijk na zes uur in de avond en in de weekenden als gevolg van het uitgaan. Hoewel een enkeling aangeeft dat de parkeeroverlast van (buitenlandse) coffeeshopbezoekers er bij Amigo er vooral in de middag is. Bewoners geven aan dat de parkeeroverlast aan de Middellandzijde van de 's-Gravendijkwal en zijstraten het grootst is, omdat parkeren daar goedkoper is dan in het centrum. De tariefgrens loopt door het midden van de straat.

Fietsen: diefstal, overlast, schade

Bewoners hebben bijna allemaal al eens te kampen gehad met een fiets die voor de deur of in het gebied werd gestolen of vernield. De studenten in de steekproef nemen deze diefstallen voor lief: het hoort erbij. En ook andere bewoners geven opvallend vaak aan de diefstallen weliswaar hinderlijk te vinden, maar als onderdeel te zien van het leven in de stad. Bewoners geven aan dat voornamelijk studenten (en daklozen) hun fiets zomaar ergens plaatsen, vaak omdat er in de fietsrekken en fietscontainers geen plaats is. Opvallend is dat verkeerd geparkeerde fietsen in verband worden gebracht met schade aan auto's: een fiets valt om of wordt per ongeluk omgeduwd en valt dan tegen een auto aan. Een minderheid geeft aan dat ze zich stoort aan fietsen op de stoep. Bewoners benadrukken het fietsonvriendelijke karakter van de buurt. Het is moeilijk om de 's-Gravendijkwal over te steken vanwege de grote drukte en de tunnelbak die aan weerskanten is afgezet met muren.

Vreemde mensen in de straat

Volgens bewoners zijn er naar hun idee zowel in de laten uren en overdag 'vreemde mensen in de straat'. Daarmee doelen zij op personen die er niet wonen en die zij niet kennen. Het merendeel van die categorie kunnen bewoners nog wel plaatsen: coffeeshopbezoekers, uitgaanspubliek en de bezoekers van de maatschappelijke opvang. Bewoners hebben vooral moeite met mensen die zij niet kunnen plaatsen en die in hun ogen niets in het gebied te zoeken hebben. Soms vermoeden zij dat sprake is van dealers. Maar ook de vreemden die zij wel kunnen plaatsen, roepen bij bewoners soms gevoelens op van onrust en onbehaaglijkheid. De coffeeshopbezoekers en bewoners hebben geregeld ruzie over parkeren, het uitgaanspubliek

¹⁷ Aan de 's-Gravendijkwal bevinden zich vijf voorzieningen voor maatschappelijke opvang. Voorts bevinden zich er nog drie in de directe omgeving. In de interviews met professionals (hoofdstuk 4) worden echter slechts alleen de Sisters of Charity, Huiskamer en Ontmoeting genoemd door respondenten als relevant voor de leefbaarheid. Buurtbewoners noemen in de bewonersinterviews alleen de Ontmoeting en de Sisters met naam. De Huiskamer wordt nergens expliciet in de bewonersinterviews genoemd. Aannemelijk is dat dit wat zegt over de mate waarin voorzieningen in verband worden gebracht met overlast.

staat volgens hen garant voor vernielingen, geluidsoverlast en vervuiling (wildplassen, troep achterlaten) en de daklozen roepen alleen al met hun aanwezigheid gevoeld van onbehagen op. Hoewel zij in verband worden gebracht met drugsoverlast, diefstal en geluidsoverlast, geven veel bewoners aan zelf nooit te zijn lastig gevallen door daklozen en/of verslaafden. Aangegeven werd reeds dat bewoners in het algemeen vinden dat het gebied is opgeknapt en dat er veel minder drugsoverlast is dan vroeger (Vaak wordt dan genoemd de jaren negentig toen Perron Nul sloot en een aanzienlijk deel van de verslaafden zich naar de 's-Gravendijkwal verplaatste). Maar zoals gezegd worden door bewoners ook nu nog wel verslaafden in portieken aangetroffen. De tijd dat overal injectienaalden werden aangetroffen en er volop straathandel in heroïne plaatshad is voorbij. De bezoekers van de seksinrichtingen veroorzaken – net als de inrichtingen zelf – nauwelijks overlast volgens bewoners. Volgens hen hebben zowel bedrijven als klanten de behoefte om niet al te opvallend aanwezig te zijn en al helemaal geen overlast te veroorzaken. De bedrijven worden door sommige bewoners eerder als medestanders gezien van het streven naar een veiliger(r) buurt. Opvallend was het interview met een jong stel waarin de vrouw aangaf veel baat te hebben van de portier van de naastgelegen seksinrichting. Die hield de buurt goed in de gaten en sprong in de bres voor (lastig gevallen) buurtvrouwen.

Geluidsoverlast

Ook geluidsoverlast wordt genoemd in de interviews als buurtprobleem. Veel mensen hebben tegenwoordig dubbel glas om het verkeersgeluid tegen te gaan, veelal met subsidie van de gemeente. Hoewel de meeste bewoners daarmee tevreden zijn, geeft een enkeling aan dat het dubbel glas onvoldoende effect heeft op de geluidsoverlast. De 's-Gravendijkwal is een stedelijke verkeersader die behalve voor fijnstof ook garant staat voor de nodige geluidsoverlast. Maar geluidsoverlast is er volgens bewoners ook van de burens en vanaf bepaalde voorzieningen in het gebied. Hoewel een enkeling ook nu weer de adressen voor maatschappelijke opvang noemt, worden bij de geluidsoverlast ook wel genoemd de Kaapverdische en Turkse sociëteiten aan de Schietbaanlaan, een kinderdagverblijf op de hoek Schietbaanlaan en 's-Gravendijkwal, horecagelegenheden, een drankenhandel in de Zwaerdecroonstraat, luidruchtige studentenfeestjes, maar ook de sirenes vanaf de ziekenauto's die van en naar het Erasmus Medisch Centrum rijden. We gaan verderop nader in op de Schietbaanlaan. Opvallend veel bewoners geven aan dat zij bewust hun slaapkamer niet aan de straatkant hebben en daarmee weinig geluidsoverlast ervaren.

Weinig plek voor kinderen en uitlaten honden

In de gesprekken komt ook naar voren dat bewoners menen dat er te weinig ruimte is voor kinderen en het uitlaten van honden. Er zijn weliswaar speelvoorzieningen in de buurt, maar voor de allerkleinsten is er te weinig. Ook is het moeilijk om kinderen weg te houden bij de eerder genoemde 'vreemde mensen in de straat'. Op straat spelen is volgens bewoners zelfs gevaarlijk vanwege het drukke verkeer. Zoals aangegeven is dit voor een enkeling een reden om te gaan verhuizen. Verder geven mensen ook wel aan dat er in hun ogen te weinig plaats is voor het uitlaten van honden. Anderen geven juist aan dat zij dan beter aan de rand van de stad of erbuiten (in de buurt van bijvoorbeeld een bos) hadden moeten gaan wonen.

Overige problemen

We noemden hiervoor de zes meest dominante problemen in de interviews. Daarnaast noemden mensen ook wel inbraak in woning, kelderbox of auto, maar dat probleem viel toch minder op in

de gesprekken. Hoewel we zullen zien in het volgende hoofdstuk dat in elk geval diefstal en auto-inbraak problemen zijn in het gebied als we afgaan op de systeeminformatie (registraties van politie en gemeente). Wat verder opvalt, is dat hangjongeren slechts door een adres werden genoemd, namelijk door een echtpaar in een flatwoning aan de Henegouwerlaan. Ook prostitutie (een probleem dat voeger nadrukkelijk aanwezig was in het gebied) wordt maar zeer beperkt – in vijf gesprekken – genoemd.

2.2.2 Geografisch (hotspots)

Ook boden de interviews zicht op specifieke locaties waar volgens sommige bewoners veel overlast en onveiligheid zou zijn. We zijn daarbij steeds op zoek gegaan naar andere adressen in onze steekproef op of nabij een bepaalde hotspot/straat. Het doel daarvan was om te zien of andere bewoners ook overlast ondervonden en – zo ja – hoe zij daarmee omgingen.

Schietbaanlaan

Deze straat wordt door 7 adressen genoemd als overlastplek: vijf van de tien geïnterviewde adressen in de Schietbaanlaan en twee adressen aan de 's-Gravendijkwal. Steeds wordt dan de Kaapverdische sociëteit genoemd, die volgens bewoners zou zorgen voor geluidsoverlast door schreeuwende en soms ruziënde (vaak dronken) mensen voor de deur alsmede parkeeroverlast. De sociëteit wordt soms genoemd in combinatie met het recent geopende Turkse theehuis ernaast en een (reeds gesloten) pension dat volgens deze bewoners veel geluidsoverlast veroorzaakte. Opvallend is wel dat een mevrouw in de Schietbaanlaan aangeeft dat ze het pension wel gezellig vond en zij geen overlast ervoer. Wat opvalt, is dat op vier van de vijf adressen aan de Schietbaanlaan de overlast wordt gerelativeerd: de overlast zou zich slechts concentreren op bepaalde tijden (avond en weekend) en er zelfs dan lang niet altijd in dezelfde mate zijn. Op een adres vertelt een stel:

'Het pension aan de overkant zorgde af en toe ook voor geschreeuw en hangende mensen op straat, maar ook dit pand heeft ondertussen een andere functie. Ze vinden beide het cameratoezicht op de hoek van de straat erg positief, dit geeft een veilig gevoel. Ze hebben in al die tijd nooit last gehad van de coffeeshop verderop in de straat. Het grootste nadeel in de straat is het aantal parkeerplaatsen, zeker in combinatie met de het cultureel centrum en de Kaapverdische stichting even verderop. Hier komen veel bezoekers met auto's op af, waardoor de parkeerplekken vaak vol staan.' (interview, Schietbaanlaan).

Hoewel de Turkse vereniging door drie adressen (twee aan de 's-Gravendijkwal en een in de Schietbaanlaan) ook in verband wordt gebracht met overlast, geven de overige geïnterviewden daar geen blijk van. Een van de geïnterviewden geeft zelfs aan prima contact en overleg te hebben met deze vereniging. Een ander geeft dan wel weer aan het jammer te vinden dat zo kort na het sluiten van het overlastgevende pension een Turks theehuis werd geopend. Op de overige vijf adressen die werden geïnterviewd in de Schietbaanlaan werd in het geheel niet over de overlast door genoemde panden gesproken. Op twee adressen aan de 's-Gravendijkwal hebben bewoners geluidsoverlast van de kinderopvang op het kruispunt met de Schietbaanlaan. Een van de twee geeft aan dat een kinderdagverblijf geen probleem hoeft te zijn, maar dat het precies de druppel is die bij hen de emmer deed overlopen. De overlast op straat werd voorheen nog gecompenseerd door de rust achter in de tuin. Opvallend is dat niemand in de Schietbaanlaan het dagverblijf in het interview aan de orde stelt. Wat verder opvalt, is dat de bewoners tevreden zijn met hun straat (met een 8 hoger dan het gemiddelde van de totale steekproef, een 7), met het cijfer voor veiligheid zitten zij precies op het steekproefgemiddelde en voor overlast geven

zij een 6, wat betekent dat zij over het algemeen niet veel en niet doorlopend overlast ervaren, maar toch wel verbetering nodig achten op dit aspect.

Figuur 2.1: beoordeling van de leefomgeving Schietbaanlaan (N=10)

	Gemiddeld
Als u uw straat een cijfer moet geven van 1 tot en met 10, welk cijfer geeft u dan? (n=10)	8
Geeft u de veiligheid in uw straat eens een cijfer van 1 tot en met 10? (1 zeer onveilig, 10 zeer veilig) (n=9)	7
Geeft u de mate van overlast in uw straat eens een cijfer van 1 tot en met 10? (1 zeer veel overlast, 10 zeer weinig overlast) (n=8)	6

De Ontmoeting, Huiskamer en Sisters aan de 's-Gravendijkwal

Aan de 's-Gravendijkwal bevinden zich voorzieningen voor maatschappelijke opvang die door enkele geïnterviewde bewoners in verband worden gebracht met overlast. Expliciet genoemd wordt Stichting de Ontmoeting aan de 's Gravenwijkwal 95 met een dagelijkse inloop waarbij een brood- en badvoorziening wordt aangeboden voor daklozen. Ook genoemd wordt de Sisters of Charity (nr. 13), een rooms-katholieke stichting waar daklozen en andere hulpbehoevenden een avondmaaltijd kunnen halen. In tegenstelling tot de interviews met sleutelpersonen (zie hoofdstuk 4) wordt de Huiskamer (op nr. 45) niet expliciet genoemd in de bewonersinterviews. Alleen de Ontmoeting en de Sisters worden daarin met naam en toenaam genoemd.

Volgens een omwonende van de Sisters die in onze steekproef terecht is gekomen is de overlast er alleen rond etenstijd. Hij stelt voor om binnen een wachtruimte te maken om te voorkomen dat mensen op straat wachten tot de zusters klaar zijn met het eten.

De overlast vanuit de andere twee opvangvoorzieningen zou volgens enkele bewoners bestaan uit lastig vallen op straat, geluidsoverlast (schreeuwen, ruzie), drugsoverlast (dealen), zwerfvuil (ook door drugsgebruik) en vernielingen. Twee bewonersverenigingen en een actiegroep¹⁸ (waarvan in totaal elf leden in de steekproef terecht zijn gekomen en/of apart werden geïnterviewd) hebben van dit buurtprobleem hun voornaamste item gemaakt, naast de verkeersoverlast (en vervuiling door verkeer) aan de 's-Gravendijkwal.

Volgens een mevrouw aan de Schietbaanstraat zijn er 's nachts wel vreemde personen te zien nabij de Ontmoeting, wat vreemd is, omdat die voorziening al einde van de middag sluit. Iemand aan de Mathenesserlaan (oneven huisnummers) geeft aan dat het na sluitingstijd bij de Ontmoeting wel eens rumoerig kan zijn op straat. De burens (twee adressen aan dezelfde kant van de straat) verderop geven aan geen enkele overlast te ondervinden. Ook de overburens in dezelfde straat – twee adressen met even huisnummers - geven aan weinig overlast te ervaren. Iemand aan de 's-Gravendijkwal benadrukt dat de overlast er wel degelijk is, alleen niet de hele dag door is. Aan de even (centrum)zijde van 's Gravenwijkwal geeft iemand aan dat hij geen overlast ervaart, wellicht omdat hij er te ver vanaf woont. Wel had deze geïnterviewde destijds veel overlast van het reeds gesloten Bavo en vindt hij dat er nog 'veel onpure types' in de wijk rondlopen die hij in verband brengt met de opvangcentra. Iemand in de Volmarijnstraat zegt dat De Ontmoeting bij problemen goed benaderbaar en oplossingsgericht is. Zij werkt volgens deze

¹⁸ Zie bijlage 3.

bewoner actief mee aan het oplossen van klachten afkomstig van burens. Een andere omwonende aan de 's-Gravendijkwal geeft aan dat de Ontmoeting meedenkt, maar dat er nog altijd in haar ogen onacceptabele overlast is.

Volmarijnstraat

Bewoners in (de omgeving van) de Volmarijnstraat geven aan dat er naar hun idee geregeld wordt gedeald in de straat. Onbekende mensen lopen door de straat, ook overdag, waarvan het vermoeden bestaat dat zij zich er bezig houden met dealen en andere illegale praktijken. Volgens een geïnterviewde zou er ook straatprostitutie plaatshebben. In de straat zelf zijn acht adressen opgenomen in onze steekproef. Een adres geeft aan dat de overlast door geluid, drugsgebruik en prostitutie voor haar voldoende is om te gaan verhuizen. Volgens haar zorgt 'de verslavingsopvang in de buurt' voor veel overlast op straat. Een andere vrouw verderop geeft aan dat de Volmarijnstraat een prettige straat is om in te wonen: er is veel contact met de burens en problemen worden in gezamenlijkheid opgelost. Toch heeft zij veel last van nachtelijke overlast door 'dronken mensen' en 'cafés'. Een jong gezin aan de oneven kant van de straat geeft aan dat zij er al tien jaar naar tevredenheid wonen. De kinderen hebben veel vriendjes in de buurt en ze kunnen samen spelen op de skatebaan in het nabije park. De enige klacht vanaf dit adres bestaat eruit dat zij na 18.00 uur (veelgehoord) hun auto niet kunnen parkeren. De straat is in de tijd dat het gezin er woont volgens hen opgeknapt. De burens hebben ook klachten over het parkeren, ze willen verder dat het zwerfvuil wordt aangepakt en – in tegenstelling tot het gezin- ervaren zij wel veel nachtelijke geluidsoverlast. Een overbuurman vindt dat geluidsoverlast er nu eenmaal bij hoort als je in een grote stad woont.

In onderstaande figuur blijkt dat bewoners van de Volmarijnstraat hun straat gemiddeld waarderen met een 7 en over de veiligheid zijn zij wat minder tevreden; een 6. Opvallend, maar gezien de interviews niet verrassend is de onvoldoende – een 4 – voor de mate waarin zij in een overlastvrije straat wonen.

Figuur 2.1: beoordeling van de leefomgeving Volmarijnstraat (N=8)

	Gemiddeld
Als u uw straat een cijfer moet geven van 1 tot en met 10, welk cijfer geeft u dan? (n=6)	7
Geeft u de veiligheid in uw straat eens een cijfer van 1 tot en met 10? (1 zeer onveilig, 10 zeer veilig) (n=5)	6
Geeft u de mate van overlast in uw straat eens een cijfer van 1 tot en met 10? (1 zeer veel overlast, 10 zeer weinig overlast) (n=8)	4

Coffeeshops

Zoals aangegeven trekken de coffeeshops (er zijn er vier in het onderzoeksgebied¹⁹) volgens de bewoners veel (buitenlandse) klanten die met de auto komen en daardoor bijdragen aan de parkeerproblemen. Alleen Amigo en Sensi Smile worden met naam genoemd, de overige

¹⁹ Amigo aan de 's-Gravendijkwal 138, Nemo aan de Nieuwe Binnenweg 181, Sensi Smile aan de Henegouwerlaan 73 en The Best aan de Schietbaanstraat 41-A.

coffeeshops niet. Iemand aan de Zwaerdecroonstraat geeft aan dat bij Amigo veel Belgische en Franse kentekens worden waargenomen. De bewoner geeft aan:

‘Minder coffeeshops in de buurt zou wel voor rust zorgen. Het zou relaxter zijn. Hangende types voor de coffeeshops geeft geen fijn gevoel. Maar het is nog altijd beter dan een aantal gasten die om onduidelijke reden in een auto zitten op een plek waar geen coffeshop is. Dat zou pas vreemd zijn.’

Die opmerking sluit goed aan bij onze waarneming in de vorige paragraaf dat bewoners vooral onbehaaglijke gevoelens hebben bij vreemde personen in de straat waarvan de aanwezigheid niet goed te begrijpen is en die volgens hen niet goed te plaatsen zijn. Volgens omwonenden zou de overlast er bij Amigo vooral in de middag zijn, zo stelt ook iemand in de Ochterveltstraat (nabij Amigo). Diezelfde bewoner geeft overigens aan bijna geen junks en hoertjes meer in de straat te zien. Een Turks echtpaar nabij Sensi Smile (de enigen die deze shop bij naam noemen) geeft aan dat er regelmatig overlast is van minderjarige jongeren die voor de deur wachten tot coffeshopbezoekers voor hen wiet hebben gekocht.

Overig genoemde probleemlocaties volgens bewoners

We noemden de locaties die door bewoners in verband worden gebracht met overlast. Daarnaast waren er nog enkele locaties die (minder) werden aangehaald in de buurtgesprekken. Denk aan een Kaapverdisch café op de hoek van de ‘s-Gravendijkwal en de Ochterveltstraat dat voor geluids- en parkeeroverlast zou zorgen. Ook geeft een bewoner aan de ‘s-Gravendijkwal - het deel tegenover de Schermlaan – aan dat deze ooit werd bedreigd door iemand die graag een kinderdagverblijf in de buurt wilde beginnen (niet het huidige verblijf op de hoek met de Schietbaanlaan dat we reeds aanhaalden). De bewoner had met succes bezwaar aangetekend tegen het bestemmingsplan en haalde zich kennelijk de woede van de aanvrager op de hals. Aan de overkant, tussen de Schermlaan en de 2e Middellandstraat geeft een bewoner aan dat het kinderdagverblijf achter haar huis zomers wat lawaai geeft. Deze mevrouw heeft echter zelf kinderen en geeft aan er goed mee te kunnen leven. Verder werden op 4 van de 104 adressen in de steekproef expliciet de shishalounges genoemd aan de ‘s-Gravendijkwal tussen de kruispunten Nieuwe Binnenweg en Ochterveltstraat. Die zouden voor veel overlast zorgen en in het bijzonder de dichtgemaakte ramen maken dat deze bewoners er een onbehaaglijk gevoel van krijgen. In de overige gesprekken waren de lounges geen item dat bewoners noemden als probleem(locatie).

2.3 Deelconclusie

Opvallend is dat de bewoners aan de ‘s-Gravendijkwal en de rest van ons onderzoeksgebied stadsbewoners zijn die wel wat overlast gewend zijn en – zelfs – bij een stad vinden horen. Enkele bewoners²⁰ echter stellen hogere eisen aan hun leefmilieu en menen dat de buurt (nog steeds) gebukt gaat onder grote drugsoverlast, louche horeca en geluidsoverlast (o.a. van kinderdagverblijven).

Dat is echter niet het dominante beeld dat wij aantreffen onder buurtbewoners. Opvallend is dat vervuiling en de geluidsoverlast door het verkeer in de ‘s-Gravendijkwal door bewoners in het

²⁰ Wanneer we de adressen als objectief criterium nemen waar het cijfer voor de algemene leefkwaliteit (oordeel over de eigen straat) een 5 of minder was, dan is het aandeel kritische bewoners 16 van de 104 geïnterviewde adressen. Dat is ongeveer 15 procent.

onderzoeksgebied als voornaamste buurtprobleem wordt gezien. Het probleem wordt breed gedeeld door de bevolking in het onderzoeksgebied. Dat geldt ook voor parkeerproblemen – mede vanwege het vergunningenbeleid en de drukte bij uitgaansgelegenheden, waaronder coffeeshops. En voor ‘fietsenoverlast en –diefstal’, ‘geluidsoverlast’, ‘vreemde mensen in de straat’ en ‘weinig plek voor kinderen en uitlaatplekken voor honden’ in de buurt. In mindere mate wordt ook genoemd inbraken in bv auto, woning of kelderbox.

Drugsoverlast was er volgens bewoners vroeger veel meer dan nu. Een enkeling spreekt nog over actuele overlast vanwege deuren en hangen in portieken. ‘Vreemde mensen in de straat’ lijkt op het eerste gezicht alles wat bewoners tegenwoordig nog merken van drugsoverlast, zij het dat zij met ‘vreemde mensen’ men name personen noemen die zij niet kunnen plaatsen. Voor de meeste bewoners (in de buurt van bijvoorbeeld de drie opvangadressen) is de aanwezigheid van kleine groepjes verslaafden vanzelfsprekend. Waar een enkeling zegt gebukt te gaan onder stevige overlast, geven de directe burens in de steekproef geregeld aan dat de problematiek wel meevalt of er zijn problemen die zij groter vinden in de buurt.

Een deel van de ervaren overlast is terug te voeren op de aanwezigheid van specifieke locaties, waaronder een straat met een Kaapverdische sociëteit, enkele coffeeshops, een straat waar volgens enkele bewoners (nog) veel zou worden gedeald en twee van de opvangvoorzieningen worden met name genoemd (door een enkeling weliswaar) in de interviews en in verband gebracht met overlast.

We gingen er steeds van uit dat bewoners (ook na doorvragen) van hun hart geen moordkuil zouden maken en de grootste problemen zouden opnoemen. Het kan goed zijn dat we buurtproblemen hebben ‘gemist’ maar die leven dan niet breed onder de plaatselijke bevolking.

3. Registraties misdrijven en meldingen

3.1 Buurtproblemen volgens de registraties

De gemeente Rotterdam verzamelt de maandelijkse misdrijven en meldingen die de politie registreert en benut die gegevens bij haar beleid. Bij misdrijven gaat het globaal om criminaliteit (schending van het strafrecht) en bij meldingen betreft het veelal overlastkwesties. We hebben beide soorten registraties opgevraagd (zie hoofdstuk 1), want er moet worden bedacht dat bij bewoners misdrijven en meldingen, criminaliteit en overlast niet scherp begrensd zijn. Zoals reeds bleek uit vorig hoofdstuk lopen criminaliteit en overlast in de belevingswereld van de bewoners door elkaar heen en hanteren zij – bijna vanzelfsprekend – hun eigen alledaagse probleemdefinities. Bewoners spreken niet over ‘diefstal uit/vanaf motorvoertuigen’ maar over ‘auto-inbraak’. En een melding ‘drugszaak-dealen’ zien zij als ‘drugsoverlast’ en vaak zelf ook als criminaliteit. In dit hoofdstuk sluiten we aan bij de formele begrippen en definities (de wereld van de systeeminformatie), maar verwijzen we om de vraagstelling te beantwoorden waar mogelijk wel naar de beleving en ervaring van de bewoners in het vorige hoofdstuk.

3.2 Misdrijven

Het totaal aantal geregistreerde misdrijven in het onderzoeksgebied in de analyseperiode²¹ is 595. Het gemiddeld aantal misdrijven was (afgerond) 13 per maand. De topvijf van geregistreerde misdrijven wordt in het onderzoeksgebied aangevoerd door (overige) vermogensdelicten²². Navraag bij gemeente en politie leert dat het daarbij in veruit de meeste gevallen gaat om eenvoudige diefstal²³ en in mindere mate om heling en verduistering. Dat is opmerkelijk als we bedenken dat de buurt aangeeft (zie vorig hoofdstuk) andere, dominantere, buurtproblemen te ervaren dan diefstal. De slachtoffers van de misdrijven hoeven echter niet de buurtbewoners te zijn. Wel zagen we dat bewoners fietsendiefstal en vernieling en in mindere mate auto-inbraak als buurtproblemen noemden in de interviews. Ook op het niveau van de stad Rotterdam wordt de topvijf aangevoerd door overige vermogensdelicten. Daarmee zeggen we dat deze categorie misdrijven niet typerend is voor het onderzoeksgebied in de zin van in afwijking tot de rest van de stad.

Opvallend is dat in de topvijf ook geweld voorkomt (mishandeling en bedreiging), hoewel bewoners in de gesprekken niet of nauwelijks aangeven zelf veel last te hebben van geweld. In Rotterdam als geheel komt geweld niet voor in de topvijf, wel zien we geweld (mishandeling) op de vijfde plaats in zowel de wijken Middelland als het Oude Westen. Kennelijk is geweld een probleem dat opvallend vaak door de politie wordt geregistreerd in het onderzoeksgebied en deze twee wijken. Ook nu geldt echter dat de slachtoffers niet per se bewoners hoeven te zijn. Navraag bij de politie leert dat het geweld grotendeels in verband moet worden gebracht met het in het gebied aanwezige uitgaansleven.

Ten slotte valt op dat de geregistreerde misdrijven in het onderzoeksgebied een dalende trend laten zien net als in Rotterdam en Middelland. In het Oude Westen is sprake van een stijging van

²¹ Januari 2011 tot en met september 2014.

²² We telden alle registraties op in de periode 2011 tot en met september 2014.

²³ Eenvoudige diefstallen zijn diefstallen zonder braak of geweld, denk aan zakkenrollerij en winkeldiefstal. Hoewel die een eigen categorie kennen en apart dienen te worden gecodeerd in het politiesysteem, bestaat het vermoeden dat veel van wat nu wordt weggeschreven onder de meer algemene noemer overige eenvoudige diefstal in feite vaak (ook) winkeldiefstal is of zakkenrollerij.

het aantal misdrijven, mede te verklaren door een stijging van de geregistreerde woning- en auto-inbraken.

Figuur 3.1: topvijf van misdrijven: onderzoeksgebied, Middelland, Oude Westen en Rotterdam (januari 2011 tot en met september 2014)

	Onderzoeksgebied	Middelland	Oude Westen	Rotterdam
1	Overige vermogensdelicten (116)	Dfst uit/vanaf motorvoertuigen (769)	Overige vermogensdelicten (715)	Overige vermogensdelicten (32.826)
2	Dfst uit/vanaf motorvoertuigen (72)	Overige vermogensdelicten (481)	Dfst uit/vanaf motorvoertuigen (424)	Dfst uit/vanaf motorvoertuigen (26.186)
3	Vernieling c.q. zaakbeschadiging (70)	Vernieling c.q. zaakbeschadiging (412)	Vernieling c.q. zaakbeschadiging (373)	Vernieling c.q. zaakbeschadiging (23.681)
4	Bedreiging (57) ²⁴ Mishandeling (57)	Diefstal van brom-, snor-, fietsen (389)	Winkeldiefstal (369)	Diefstal van brom-, snor-, fietsen (18.193)
5	Diefstal van brom-, snor-, fietsen (54)	Mishandeling (332)	Mishandeling (313)	Diefstal/inbraak woning (15.450)

Figuur 3.2: misdrijven (trend)

	Eerste halfjaar 2014	Eerste halfjaar 2013	Eerste halfjaar 2011	2014 t.o.v. 2011	2014 t.o.v. 2013
Onder gebied	73	74	78	- 6,0%	- 1,3%
Middelland	462	451	479	-3,5%	-2,4%
Oude Westen	489	471	453	+ 7,9%	+ 3,9%
Rotterdam	24.231	24.962	26.852	-9,8%	-2,9%

3.3 Meldingen (overlast)

Het totaal aantal geregistreerde meldingen in het onderzoeksgebied is 851 in de periode januari 2011 tot en met september 2014. Het gemiddeld aantal meldingen was (afgerond) 19 per maand. De topvijf van geregistreerde meldingen wordt in het onderzoeksgebied aangevoerd door conflictbemiddeling, waaronder ook de burenruzie valt. Dat dit niet kenmerkend is voor het onderzoeksgebied blijkt wel uit het gegeven dat dit type melding ook op het niveau van de stad en de wijken Middelland en Oude Westen op de eerste plek staat. Op alledrie de niveaus (gebied-wijk-stad) wordt deze categorie meldingen gevolgd door geluidsoverlast. Volgens de buurtbewoners (zie hoofdstuk 2) is de geluidsoverlast in het gebied vooral terug te voeren op het verkeer, horeca, theehuizen en – volgens een enkeling – op kinderdagverblijven.

Opvallend is dat in de topvijf drugsoverlast (drugzaken en dealen) niet voorkomt. In de analyseperiode (2013-2014) kwam die categorie maar vier maal voor. Dat is merkwaardig als wordt bedacht dat sommige bewoners in het gebied aangeven dat er (nog altijd) veel

²⁴ Bedreiging en mishandeling zijn ex aequo.

drugsoverlast plaatsheeft. Desgevraagd geven bewonersorganisaties in een interview (zie volgend hoofdstuk) aan dat veel bewoners niet meer zouden melden en dat dit van invloed zou zijn op de registraties. Echter ook hier geldt dat zoals gezegd in vorig hoofdstuk het gros van de bewoners andere – meer urgente – buurtproblemen ervaart dan drugsoverlast en wellicht om die reden het aantal meldingen beperkt is.

Verder valt op dat in de topvijf jeugdoverlast (in tegenstelling tot Middelland, maar in overeenstemming met het Oude Westen en Rotterdam) niet in de topvijf staat van meldingen. Zoals aangegeven was er slechts één adres dat hangjongeren als buurtprobleem opvoerde.

De meldingen zijn in het onderzoeksgebied vergeleken met 2011 gedaald, vergeleken met 2013 is er een stijging die vooral te wijten is aan verkeersongevallen (aanrijdingen). Opmerkelijk is dat in de wijken Oude Westen en Middelland op zowel korte als lange termijn een daling wordt waargenomen. Op het niveau van de stad zien we een wezenlijke stijging ten opzichte van 2013 veroorzaakt door meer aanrijdingen en overlast (door bijvoorbeeld jeugd), en een zeer lichte stijging sinds 2011.

Figuur 3.3: topvijf van meldingen: onderzoeksgebied, Middelland, Oude Westen en Rotterdam (januari 2013 tot en met november 2014)

	Onderzoeksgebied	Middelland	Oude Westen	Rotterdam
1	Leefmilieu-Conflict-Conflictbemiddeling (158)	Leefmilieu-Conflict-Conflictbemiddeling (493)	Leefmilieu-Conflict-Conflictbemiddeling (584)	Leefmilieu-Conflict-Conflictbemiddeling (21.262)
2	Leefmilieu-Overlast van/door-Geluid (65)	Leefmilieu-Overlast van/door-Geluid (411)	Leefmilieu-Overlast van/door-Geluid (334)	Leefmilieu-Overlast van/door-Geluid (17.566)
3	Ongeval-Wegvervoer-materieel (51)	Ongeval-Wegvervoer-materieel (262)	Leefmilieu-Overlast van/door-overig (257)	Ongeval-Wegvervoer-materieel (11.079)
4	Leefmilieu-Overlast van/door-overig (46)	Leefmilieu-Overlast van/door-overig (176)	Ongeval-Wegvervoer-materieel (223)	Leefmilieu-Overlast van/door-overig (9.094)
5	Leefmilieu-Overlast van/door-Persoon (25)	Leefmilieu-Overlast van/door-Jeugd (82)	Leefmilieu-Overlast van/door-Persoon (103)	Leefmilieu-Overlast van/door-Jeugd (4.640)

Figuur 3.4: meldingen (trend)

	Eerste halfjaar 2014	Eerste halfjaar 2013	Eerste halfjaar 2012	Eerste halfjaar 2011	2014 t.o.v. 2011	2014 t.o.v. 2013
Onder gebied	114	106	124	121	-5,8%	+7,5%
Middelland	418	419	445	507	-17,6%	-2,4%
Oude Westen	442	447	458	472	-6,4%	-1,1%
Rotterdam	19.619	17.914	18.434	19.512	+0,5%	+9,5%

3.4 Deelconclusie

Er zijn geen opvallende afwijkingen in het patroon van misdrijven en meldingen in het onderzoeksgebied vergeleken met de wijken Middelland, Oude Westen en de stad als geheel. De geregistreerde misdrijven in het onderzoeksgebied worden aangevoerd door diefstal en de meldingen door 'conflictbemiddeling', waarbij het in de praktijk vaak gaat om een burenruzie vanwege geluidsoverlast. Het meldingenpatroon wijkt echter nauwelijks af van dat in de wijken Middelland en Oude Westen en de stad Rotterdam. Het lijkt vooral terug te voeren op het drukke en soms luidruchtige leven in een grote stad. Zoals reeds aangegeven nemen veel bewoners de overlast (letterlijk) op de koop toe.

Wat verder opvalt, is dat de topvijf van misdrijven en de topvijf van meldingen overlap vertoont met de dominante buurtproblemen die door de bewoners worden ervaren in het onderzoeksgebied. Daarbij moet worden bedacht dat de personen die slachtoffer of gedupeerde zij lang niet altijd (ook) bewoners zijn. Dus in theorie zouden de twee topvijfvarianten en de buurtproblemen niet per se overlap hoeven vertonen, hoewel dat niet aannemelijk is. In realiteit zien we een gedeeltelijke overlap, denk aan 'vernielingen', auto-inbraak en – bij meldingen 'geluidsoverlast'.

4. Aanvullend: interviews stakeholders en observaties

4.1 Inleiding

Zoals voorgenomen hielden we aanvullend op de bewonersinterviews en de analyse van systeeminformatie (misdrijven en meldingen) zestien interviews met in totaal 20 sleutelpersonen en verrichtten we (soms alleen onderzoekers, soms in gezelschap van wijkagenten) enkele observaties. Doel ervan was om de gegevens uit de bewonersinterviews en systeeminformatie in perspectief te kunnen plaatsen (zie hoofdstuk 1). Zie voor een lijst met geïnterviewde sleutelpersonen bijlage 3.

4.2 Algemene waarnemingen tijdens observaties

Tijdens de observaties (zie hoofdstuk 2) bezochten we – zowel overdag als in de late uren – de plekken die als probleemlocatie werden genoemd in de interviews met bewoners. Ook letten we op de buurtproblemen die als dominant uit de interviews met de buurt naar voren kwamen. Daarnaast probeerden we ons met de observaties een algemeen beeld te vormen van de omgeving. Dan blijkt dat de 's-Gravendijkwal een zeer drukke (luidruchtige) verkeersader is met parallelwegen en kruispunten met veel verkeer. Tijdens onze observaties namen we op de kruispunten twee maal een aanrijding waar, waarvan een kop-staart en er waren geregeld bijna-aanrijdingen met (in geval van auto's of scooters) luid getoeter. Het onderzoeksgebied wordt gedomineerd door negentiende en vroeg twintigste eeuwse panden, afgewisseld door jongere panden. In de oudere panden wordt voornamelijk gewoond, maar er zijn bijvoorbeeld ook kantoren en horeca in gevestigd. Denk bij de jongere panden aan een (studenten)flat, kantoren, een flatgebouw uit de jaren vijftig waar veel senioren wonen en een splinternieuw fastfood restaurant. Vooral in de zijstraten troffen we regelmatig zichtbaar gerenoveerde woningen aan. Opvallend is ook de concentratie van enkele seksinrichtingen, waaronder ook een massagesalon en een club voor homoseksuelen.

Overdag is het gebied veel rustiger dan in de avond. Voornamelijk op en in de buurt van het kruispunt 's-Gravendijkwal en de Nieuwe Binnenweg is er dan behalve druk verkeer ook veel publiek dat (was onze indruk) vaak richting centrum loopt. Zowel overdag als in de avond - maar toch vooral in de avond – is het erg druk met auto's die een parkeerplek zoeken of weer wegrijden.

In de zijstraten is het zowel overdag als in de avond relatief rustig. Wel zagen we af en toe rommel liggen in de vorm van fietswrakken, lege blikjes of (soms halflege) bierflessen en zwerfvuil. Af en toe (bv Schietbaanstraat) nemen we beveiligingscamera's waar. Het publiek dat in de zijstraten loopt of rijdt heeft daar vaak een bestemming (bewoners/bezoekers), of iemand die ondanks alle drukte de auto tracht te parkeren of er is sprake van een looproute c.q. doorsteekje naar bijvoorbeeld horeca (waaronder coffeeshops).

In de Schietbaanlaan lopen af en toe mensen in of uit de sociëteiten voor de Kaapverdianen en de Turken. Tijdens de eerste avondobservatie was de temperatuur zacht voor de tijd van het jaar, waardoor enkele bezoekers van de Kaapverdische sociëteit geanimeerd pratend voor de deur stonden te roken. De Turken zaten voornamelijk binnen. Hoewel wij als observanten veel gewend zijn, kan het 'geanimeerde praten' door een enkeling worden opgevat als geluidsoverlast.

Overdag staan er soms groepjes mensen voor de deur van de maatschappelijke opvang (Huiskamer, Ontmoeting en Sisters). We hoorden daarbij geen roepen en we werden bij het voorbijlopen ook niet aangesproken. Navraag leert dat deze (kleine) groepjes wachten tot de opvang open gaat of (bij de Sisters) zij kunnen gaan eten.

In de omgeving van de shishalounges rijden in het weekend auto's af en aan waaronder af en toe ook met buitenlands (vaak een Belgisch) kenteken. Mensen lopen dan over het algemeen zo snel mogelijk een horecagelegenheid binnen. Opvallend was dat voor de lounges weliswaar banken staan voor de rokers, maar dat er kennelijk alleen binnen (een waterpijp) wordt gerookt. Bij enkele horecazaken, waaronder ook de coffeeshops, de seksbedrijven en de shishalounges, staan beveiligers (portiers) aan de deur. Na sluiting van de coffeeshops om 22.00 uur wordt het eventjes drukker met – ogenschijnlijk – jonge mannen die drugs verkopen. We hebben onszelf ook laten aanspreken (waarbij softdrugs werd aangeboden) en zagen en hoorden dat personen die bij de coffeeshop een gesloten deur troffen daar werden aangesproken door jongemannen die zeer vermoedelijk aan het dealen waren.²⁵ Na verloop van ongeveer een half uur na sluitingstijd van de coffeeshops tijd leek deze groep weer op te lossen.

We kunnen ons voorstellen dat bewoners – zoals blijkt uit de bewonersgesprekken en de vele protestposters achter de ramen van woningen - last ervaren van de verkeersdrukke en de vervuiling vanwege de 's-Gravendijkwal. Ook (vooral op enkele plekken) is er veel aanloop, met de kans op geluids- en parkeeroverlast.

4.3 Hoofdpijnen interview met sleutelpersonen

Kenmerken gebied

De geïnterviewde sleutelpersonen brengen onder woorden wat wij tijdens observaties konden zien: het onderzoeksgebied bestaat feitelijk uit een pallet aan functies. Volgens de bewonersverenigingen zijn er zelfs teveel negatieve functies (seks, opvang, coffeeshops) in een klein gebied, waardoor de veiligheid en leefbaarheid voortdurend onder druk staan. De geïnterviewde bewonersorganisaties menen dat veel problemen zijn terug te voeren op de grensligging van het gebied, namelijk aan de rand van het Rotterdamse centrumgebied. In hun ogen probeert het stadsbestuur het centrum netjes en schoon te houden waardoor de onveiligheid en overlast via een zogeheten waterbedeffect verplaatst naar de omgeving 's-Gravendijkwal. De grensligging was in hun ogen ooit ook de reden om de maatschappelijke opvang in het gebied te vestigen. Hoewel professionals wel aangeven dat dit had te maken met de 'paddentrek': logische looproutes van verslaafden en thuislozen in dat deel van Rotterdam.

Ook liep er voorheen naast de grens tussen deelgemeenten in midden over de straat een grens tussen twee politiedistricten met volgens de bewonersorganisatie elk een eigen aanpak met eigen accenten en dat pakte volgens hen niet altijd goed uit voor de 's-Gravendijkwal. De wijkagent van de ene kant wist volgens de bewonersorganisaties niets van de situatie aan de overkant van de straat. (Die situatie bestaat niet meer als we afgaan op onze gesprekken met de wijkagenten van 'beide zijden' die in onze ogen ook goed op de hoogte waren van 'de andere kant'.) De stadsmarinier Rotterdam-Centrum geeft aan dat hij niet zo gelooft in de negatieve effecten van de formele, administratieve grenzen van gemeente en politie. Wel geeft hij als oud-politieman aan net als zijn oud-collega aan de Duivenvoordestraat, dat een stad als Rotterdam van oudsher een soort fysieke en sociale barrières heeft. Soms is een straat, een viaduct of een

²⁵ Een van de coffeeshophouders bevestigt dit beeld en geeft aan dat er straathandel plaatsheeft direct na het sluiten van zijn bedrijf om 22.00 uur.

kruispunt een soort grens of is er een overgangsgebied tussen delen van de stad die verschillen in uiterlijk, publiek, soort ondernemers en (subjectief) veiligheidsniveau²⁶. Volgens deze twee (oud)politie mensen is de 's-Gravendijkwal ook een dergelijke grens c.q. overgangsgebied tussen het centrum en de periferie.

De professionals die we interviewden erkennen de grote variëteit aan functies in het gebied, en geven aan dat het gebied om die reden (zagen we ook tijdens observaties) hier en daar wat rommelig aandoet. Zij benadrukken echter dat er 'werk in uitvoering is' (zie verderop). Voorheen waren er meer seksbedrijven en coffeeshops en was er op straat veel meer drugsoverlast en daaraan verwante bijverschijnselen als kleine criminaliteit, lastig vallen van personen en bedelarij. Bij de dienst Toezicht en Handhaving (het voormalige Stadstoezicht) wordt aangegeven dat er genoeg andere gebieden zijn in de buurt die veel meer aandacht en werk voor hen opleveren dan de omgeving van de 's-Gravendijkwal. De politie erkent dat er nog steeds aandacht nodig is voor de 's-Gravendijkwal, maar geeft eveneens aan dat elders in de buurt meer werkaanbod is voor de politie.

We spraken ook met de gebiedsadviseur horeca, die het gebied vanzelfsprekend vooral bekijken door hun 'bril'. Zij menen dat het aanwezige horeca-aanbod verbeterd is met vroeger, maar dat er nog sterke kwaliteitsverschillen zijn. Bij vertrek van een kwalitatief mindere zaak trachten de gebiedsadviseur horeca aan te sturen op een koper of huurder die 'meer te bieden heeft'. Daarmee zouden de echt 'shabby' bedrijven op termijn dienen te verdwijnen. De coördinatoren noemen dit hun 'makelaarsfunctie'. Zij krijgen overigens geregeld meldingen binnen van de reeds genoemde groep 'kritische buurtbewoners'²⁷ die veelal gerelateerd zijn aan de bewonersorganisaties. Zij nemen de meldingen serieus, maar twijfelen eraan dat de gemelde (geluids)overlast breed gedeeld wordt door de buurt. Ze is immers terug te voeren op zogeheten 'veelmelders'. De bedrijven die door sommige bewoners en professionals als kwalitatief minder of twijfelachtig worden gezien, of zelfs in verband worden gebracht met georganiseerde criminaliteit (*money laundering*) komen volgens de horeca-coördinatoren geregeld wel gewoon door de zogeheten Bibob-controles. Dat laat volgens een van de professionals onverlet dat er horeca in het gebied is waar de link met georganiseerde criminaliteit en ondermijning snel is gelegd.

Werk in uitvoering

Volgens de professionals, maar ook volgens de bewonersorganisaties, is er veel verbeterd vergeleken met vroeger. Een enkeling onder de professionals meent echter dat de verbeteringen vooral autonoom zijn en vaak niet terug te voeren op effecten van beleid (waaronder het programma Dijkversterking). Waar de professionals menen dat door de gemeente volop wordt gewerkt aan de verdere ontwikkeling van het gebied, daar menen de geïnterviewde woordvoerders van de bewonersorganisaties dat de overheidsaanpak (nog) niet hard genoeg gaat. Zij delen deze visie met enkele kritische bewoners in de bewonersgesprekken die vinden dat de buurt zich bevindt in een kwetsbaar evenwicht en de leefbaarheid maar zo weer (enorm) kan verslechteren. Zoals aangegeven in hoofdstuk twee is dat echter niet het dominante beeld van de buurt.

²⁶ Deze waarneming sluit goed aan bij de traditie van de zogeheten *Chicago School* in de criminologie. Het betreft daarbij een stroming waarbij de fysieke leefomgeving (voornamelijk de ligging ten opzichte van een stadscentrum) wordt benut om de ruimtelijke spreiding van criminaliteit en overlast te duiden en te verklaren (o.a. Lanier & Henry, 1998).

²⁷ Hun aandeel is zoals aangegeven in hoofdstuk twee ongeveer 15 procent van de geïnterviewde adressen.

De bewonersorganisaties menen dat voor een effectieve aanpak en verdere ontwikkeling twee zaken van belang zijn. Allereerst ambtenaren die betrokkenheid tonen en geen *nine-to-five* mentaliteit hebben. Die ambtenaren zouden zich dan meer dan nu moeten richten op vergunningencontrole bij horeca om 'louche tenten' te kunnen sluiten. En op de tweede plaats vragen deze kritische bewoners van de lokale overheid dat zij in een 'participatiesamenleving' meer aan hen zou dienen overlaten. Bewoners hebben in hun ogen zelf voldoende kennis en expertise om zelf ook bij te dragen aan een wezenlijke verbetering van de buurt. Denk aan een adviesrol voor de lokale overheid. Zie kiezen er bij die adviserende rol wel voor om hun bijdrage als *bewoners* te leveren en een zekere afstand te bewaren tot de professionals (waaronder het ambtelijk apparaat). Bovenaan de wensenlijst van de woordvoerders van de bewonersorganisaties staan het laten verdwijnen van de 'hulpverleningsindustrie' (de adressen voor maatschappelijke opvang) en de overkapping van de 's-Gravendijkwal. We zagen aan de hand van de bewonersinterviews dat de overkapping mogelijk op veel steun kan rekenen van de buurt.

De opvang speelt volgens de rest van de buurt een veel minder grote rol bij de kwaliteit van de leefomgeving en de veiligheid. Zoals aangegeven is de (drugs)overlast zeer plaatselijk en wordt soms in dezelfde straat de overlast totaal anders beleefd of zelfs helemaal niet ervaren.

Desgevraagd geven vertegenwoordigers van de Ontmoeting en de Huiskamer aan dat zij naar hun idee al veel doen om de overlast te beperken. Denk daarbij aan het onderhouden van contact met de buurt, voorlichting aan de buurt over de opvang en de inzet van veegploegen. Daarbij gaat het om bezoekers van de opvang die meehelpten met het schoonhouden van de directe omgeving van de opvang. Verder heeft in elk geval de Huiskamer een eigen rookruimte, zodat bezoekers niet vanwege het rookverbod voor de deur gaan staan rondhangen. Het veroorzaken van overlast betekent volgens de instellingen dat bezoekers worden geschorst, en veel bezoekers zullen zich daarom volgens de woordvoerders van de opvang gedragen.

Verschillende leefwerelden

De wijkagenten en de horecacoördinatoren geven aan dat er weinig onderlinge samenhang is bij ondernemers. Samen optrekken en structureel contact met de gemeente zou het (verder) verbeteren van de buurt gemakkelijker maken. Volgens de gebiedsnetwerkers van de gemeente en een geïnterviewde actieve buurtbewoner – een protestantse pastor die zich al jaren inzet voor de buurt- geldt dat ook voor bewoners. Er is sprake van een in demografisch opzicht sterk gemengde omgeving waaronder studenten, tweeverdieners met kinderen, gepensioneerden, allochtonen (hoewel in de minderheid), werklozen en uitzichtlozen en bewoners met veel kapitaal in meerdere opzichten (sociaal maar ook economisch). Tussen de diverse sociale enclaves zijn weinig intense dwarsverbanden en contacten. Naar het idee van de professionals is sprake van een kritische, vaak hoogopgeleide, en verbaal krachtige minderheid (volgens onze gegevens ongeveer 15 procent van de bewoners, zie hoofdstuk 2) die haar perspectief op de buurt onder de aandacht weet te brengen van politiek en bestuur. Daarnaast is sprake van een stille, of in elk geval minder prominent hoorbare meerderheid (zie ook SCP, 2014) die op het eerste gezicht hogere tolerantiegrenzen lijkt te hebben. De kritische bewoners, onder andere van de bewonersorganisaties, zijn veelal hoogopgeleid en stellen hoge(re) eisen aan de woonomgeving dan de meerderheid van de buurt. Echter, zo weten we uit de bewonersinterviews, er is slechts een kleine overlap met de rest van de hogeropgeleiden in de buurt. Die horen bij de stille meerderheid. Volgens de gebiedsnetwerkers zijn er geen serieuze wrijvingen tussen deze sociale enclaves, hoewel politiemensen aangeven dat de problematiek

rond de Kaapverdise verenging aan de Schietbaanlaan en de Portugese sociëteit aan de 's-Gravendijkwal wel degelijk voorbeelden zijn van polarisatie. De verenigingen zitten er reeds sinds de jaren zeventig en menen daardoor dat nieuwe buurtbewoners niet teveel dienen klagen over (geluids)overlast. De hoogopgeleide klagers en hun Kaapverdise stadsgenoten leven in compleet verschillende werelden; waar de werelden elkaar raken is sprake van overlastbeleving. In zekere zin geldt dat ook voor de locaties en tijdstippen waar de werelden van thuislozen/verslaafden en de verbaal krachtige minderheid met lagere(re) tolerantiegrenzen elkaar raken.

4.4 Deelconclusie

De 's-Gravendijkwal is een drukke verkeersader met een pallet aan functies. Volgens de bewonersverenigingen zijn er zelfs teveel negatieve functies (seks, opvang, coffeeshops) in een klein gebied. De professionals erkennen de grote variëteit aan functies in het gebied, maar benadrukken dat er 'werk in uitvoering is'. Daarmee bedoelen zij dat er al veel werk wordt verzet om het gebied (verder) te ontwikkelen en te verbeteren. De bewonersorganisaties verlangen meer inzet van de professionals, zoals de leden ervan ook hoge eisen stellen aan hun leefomgeving. Net als overigens de minderheid van kritische bewoners in onze steekproef. Bewoners hebben in hun ogen zelf voldoende kennis en expertise om zelf ook bij te dragen aan een wezenlijke verbetering van de buurt.

De professionals vermoeden dat de woordvoerders van de bewonersorganisaties slechts het geluid vertolken van deze kritische minderheid. (De bewonersgesprekken bevestigen dat beeld, zie hoofdstuk 2). Er is sprake van een in demografisch opzicht sterk gemengde omgeving waaronder studenten, tweeverdieners met kinderen, gepensioneerden, allochtonen (hoewel in de minderheid), werklozen en uitzichtlozen en bewoners met veel kapitaal in meerdere opzichten (sociaal maar ook economisch). Tussen de diverse sociale enclaves zijn weinig intense dwarsverbanden en contacten. De buurtproblemen van de meerderheid en deze minderheid van buurtbewoners met hogere eisen aan hun leefomgeving en aan de lokale overheid komen slechts op een enkel punt duidelijk overeen: de verkeeroverlast en vervuiling aan de 's-Gravendijkwal.

5. Conclusies en aanbevelingen

5.1 Inleiding

De stadsmarinier alliantie Middelland heeft Bureau Bervoets gevraagd om een onderzoek naar de veiligheid en de leefbaarheid aan de 's-Gravendijkwal en zijstraten te Rotterdam in de wijk Middelland/Centrum²⁸. In het onderzoek moest nadruk worden gelegd op de leefbaarheid, en binnen dat thema dienden ook vragen te worden gesteld over veiligheid en veiligheidsbeleving. De uitkomsten van het onderzoek dienen als basis voor de Alliantie. Aanleiding voor het onderzoek is de start van de stadsmarinier in juni j.l. met de collegeopdracht om vorm te geven aan de Alliantie Middelland, een meerjarig integraal gebiedsplan. Het college geeft in zijn programma aan de komende jaren onder de noemer Alliantie Middelland te investeren in de wijk Middelland. De inzet van het college vraagt om een goede probleembeschrijving en -definitie en nulmeting. Om deze redenen is opdracht geven tot dit onderzoek. In dit onderzoek zijn meerdere methoden gebruikt om de onderzoeksvragen te beantwoorden: buurtgesprekken, interviews, observaties en een systeemanalyse van misdrijven en meldingen (hoofdstuk 2). We vatten hierna de antwoorden samen op de onderzoeksvragen 1 tot en met 4. De vijfde onderzoeksvraag heeft betrekking op aanbevelingen en die wordt dientengevolge beantwoord in de slotparagraaf, na een korte beschouwing waarin we de uitkomsten (conclusies, antwoorden) tegen het licht houden van enkele recente onderzoeksrapporten van anderen (SCP en de WRR) over samenleven.

5.2 Conclusies per onderzoeksvraag

1. *Wat zijn op basis van de buurtgesprekken de meest dominante problemen in het onderzoeksgebied met betrekking tot leefbaarheid?*

Dominante buurtproblemen zijn:

- vervuiling (o.a. van de 's-Gravendijkwal);
- parkeerproblemen;
- fietsen: diefstal, overlast, schade;
- vreemde mensen in de straat;
- geluidsoverlast;
- weinig plek voor kinderen en uitlaten honden.

Opvallend is dat vervuiling en de geluidsoverlast door het verkeer in de 's-Gravendijkwal door bewoners in het onderzoeksgebied als voornaamste buurtprobleem wordt gezien. Het probleem wordt breed gedeeld door de bevolking in het onderzoeksgebied. Dat geldt ook voor parkeerproblemen – mede vanwege het vergunningenbeleid en de drukte bij uitgaansgelegenheden, waaronder coffeeshops. En voor 'fietsenoverlast en -diefstal', 'geluidsoverlast', 'vreemde mensen in de straat' en 'weinig plek voor kinderen en uitlaatplekken voor honden' in de buurt. In mindere mate wordt ook genoemd inbraken in bv auto, woning of kelderbox.

Opvallend is dat de bewoners aan de 's-Gravendijkwal en de rest van ons onderzoeksgebied stadsbewoners zijn die wel wat overlast gewend zijn en – zelfs – bij een stad vinden horen. Een

²⁸ De afbakening van het geografische onderzoeksgebied geschiedde in overleg met de opdrachtgever (gemeente Rotterdam). Zie daartoe bijlage 1.

deel van de bewoners echter stelt hogere eisen aan hun leefmilieu en menen dat de buurt (nog steeds) gebukt gaat onder grote drugsoverlast, louche horeca en geluidsoverlast (o.a. van kinderdagverblijven).

Dat is echter niet het dominante beeld dat wij aantreffen bij buurtbewoners. Drugsoverlast was er volgens bewoners vroeger veel meer dan nu. Een enkeling spreekt nog over actuele overlast vanwege deuren en hangen in portieken. 'Vreemde mensen in de straat' lijkt op het eerste gezicht alles wat bewoners tegenwoordig nog merken van drugsoverlast, zij het dat zij met 'vreemde mensen' voornamelijk personen bedoelen die zij niet kunnen plaatsen. Voor de meeste bewoners (in de buurt van bijvoorbeeld de opvangadressen) is de aanwezigheid van kleine groepjes verslaafden vanzelfsprekend. Waar een enkeling zegt gebukt te gaan onder stevige overlast, geven de directe burens in de steekproef geregeld aan dat de problematiek wel meevalt of er zijn problemen die zij groter vinden in de buurt.

Een deel van de ervaren overlast is terug te voeren op de aanwezigheid van specifieke locaties, waaronder een straat met een Kaapverdise sociëteit, enkele coffeeshops, een straat waar volgens enkele bewoners (nog) veel zou worden gedeald en twee opvangvoorzieningen worden met name genoemd (door een enkeling weliswaar) in de interviews en in verband gebracht met overlast.

2. Wat zijn op basis van de systeeminformatie (registraties gemeente) de meest voorkomende problemen in het onderzoeksgebied met betrekking tot leefbaarheid?

De geregistreeerde misdrijven in het onderzoeksgebied worden aangevoerd door diefstal (vaak eenvoudige diefstallen, heling en verduistering) en de meldingen door 'conflictbemiddeling', waarbij het in de praktijk vaak gaat om een burenruzie vanwege geluidsoverlast. Het meldingenpatroon wijkt nauwelijks af van dat in de wijken Middelland en Oude Westen en de stad Rotterdam. Het lijkt vooral terug te voeren op het drukke en soms luidruchtige leven in een grote stad. Wat opvalt, is dat de topvijf van misdrijven en de topvijf van meldingen (figuur 3.1 en 3.3 in hoofdstuk 3) overlap vertoont met de dominante buurtproblemen die door de bewoners worden ervaren in het onderzoeksgebied (zie vorige onderzoeksvraag). Denk aan 'vernielingen', auto-inbraak en – bij meldingen 'geluidsoverlast'. Daarbij moet worden bedacht dat de personen die slachtoffer of gedupeerde zij lang niet altijd (ook) bewoners zijn. Dus in theorie zouden de twee topvijfvarianten en de buurtproblemen niet per se overlap hoeven vertonen.

3. Hoe hangen deze problemen (eventueel) met elkaar samen?

De verkeersoverlast en vervuiling vanwege de 's-Gravendijkwal staan in principe los van de andere dominante buurtproblemen. De overige buurtproblemen zijn allen aspecten van het alledaagse leven in een grote, drukke stad in een omgeving waar meerdere functies ruimtelijk door elkaar lopen: wonen, werken, uitgaan en – in dit gebied - opvang. Dit onderzoek biedt geen aanleiding om de buurtproblemen onvoorwaardelijk in verband te brengen met een enkele basisverklaring: drugsoverlast of opvang. We zagen immers in deze studie dat de overlast heel lokaal ervaren wordt en zelfs dan niet door iedereen wordt gedeeld. Waar enkelen veel overlast (op specifieke locaties) ervaren, daar konden we op basis van de buurtgesprekken aantonen dat burens in dezelfde straat soms een heel andere beleving hadden van hun leefomgeving en weinig of geen overlast ervoeren.

4. Welke door geïnterviewden genoemde problemen waren nog niet bekend bij de lokale autoriteiten (politie, gemeente)?

De door ons in de bewonersinterviews opgetekende buurtproblemen waren niet onbekend bij de lokale overheid en de politie. Wel geeft dit onderzoek aanleiding om te veronderstellen dat sommige buurtproblematiek – door succesvol optreden van enkele buurtbewoners met een zeer specifiek profiel (een verbaal krachtige en bureaucratisch competente minderheid) en het onder de aandacht brengen van politiek en bestuur – tot vandaag zwaarder en ernstiger werden ingeschat dan op grond van het beeld dat de ‘silent majority’ laat zien kan worden gerechtvaardigd. Het betreft dan de overlast vanwege de maatschappelijke opvang. Deze minderheid van buurtbewoners heeft ook vervuiling en geluidsoverlast vanwege de ‘s-Gravendijkwal succesvol geagendeerd. Daarbij gaat het om een item dat zoals aangegeven breed – of toch in elk geval breder - als probleem wordt gezien en beleefd door bewoners in het onderzoeksgebied.

5.3 Beschouwing

Burgerbetrokkenheid wordt hoog aangeslagen in een land waar de participatiesamenleving – doorspekt van ideeën uit de *Civil Society* – wordt nagestreefd (SCP, 2014a, 2014b, 2014c). De ‘s-Gravendijkwal is in dat (stadssociologisch) opzicht een interessante casus. Het gaat om een drukke verkeersader met een pallet aan (ruimtelijke, economische en sociale) functies die volgens de meeste bewoners horen bij de stad, ook de daarbij eventueel veroorzaakte overlast. Een minderheid²⁹ legt de lat hoog: zij accepteert geen enkele inbreuk (meer) op het leefmilieu (zie ook Garland, 2000; Boutellier 2005, Terpstra, 2010) en meent dat reeds lang geleden de grens van wat acceptabel is werd bereikt. Zij stelt hoge eisen aan haar leefomgeving en aan de lokale overheid. Deze categorie is hoogopgeleid, assertief, eloquent en beschikt over sociaal kapitaal (waaronder bureaucratische competentie) en weet maar al te goed hoe de hazen lopen in het politiek-bestuurlijk spel. Zij is in staat om de door haar ervaren inbreuken op het leefmilieu te agenderen door ze te presenteren als breed gedeelde buurtproblemen. In navolging van de vier ideaaltypische burgerschapsstijlen in de WRR-rapportage *Vertrouwen in burgers* van enkele jaren geleden (2012) heeft deze categorie voornamelijk trekken van de ‘critici’ en ook wel van de ‘verantwoordelijken’. Critici zijn ‘ontevreden en kritisch (of zelfs cynisch). Ze hebben weinig vertrouwen in de politiek en voelen zich in hun “we-tegen-ze verhouding” met beleidsmakers niet gehoord’ (p. 37). In tegenstelling tot de typering in het WRR-rapport staan de kritische burgers aan de ‘s-Gravendijkwal en directe omgeving bepaald niet aan de zijlijn. Zij nemen net als de ‘verantwoordelijken’ vaak en vol energie deel aan vormen van democratische betrokkenheid. Bij de keuze protesteren, meedoen of zelf organiseren kiezen zij weliswaar voor een combinatie van protest en zelf organiseren. Meedoen wordt gezien als overgave en inkapseling door het politiek-bestuurlijk systeem. Deze houding, waarbij de ambtenarij (en andere professionals) op weinig steun kan rekenen, is mede ingegeven door negatieve eerdere ervaringen en regelrechte teleurstellingen (bijvoorbeeld het uitblijven van de overkapping van de straat).

²⁹ De ‘kritische minderheid’ stelt hoge eisen aan de leefomgeving. Wij hebben het aandeel van de ‘kritische bewoners’ om die reden geoperationaliseerd als het aantal adressen waarop een 5 of minder werd gegeven voor de leefkwaliteit in de eigen straat (schaalvraag 1, zie ook hoofdstuk 2 van de rapportage). De omvang van de minderheid komt daarmee op ongeveer vijftien procent.

De overige burgers – de over het algemeen zwijgende meerderheid – zijn veel minder prominent in beeld. Deze meerderheid is zeer divers, zowel voor wat betreft opleiding, leeftijd als hun sociale kapitaal. De meerderheid bestaat op diens beurt ook weer uit diverse sociale enclaves met weinig intense dwarsverbanden en onderlinge contacten. Deze enclaves worden treffend beschreven in de gezamenlijke bundel *Gescheiden werelden* van het Sociaal Cultureel Planbureau en de WRR (2014). De grens tussen de prominente minderheid en de stille meerderheid loopt in het gebied 's-Gravendijkwal niet via opleiding of sociale klasse, en ook niet zozeer via leeftijd. Bij deze stille meerderheid waren de hogeropgeleiden ook (goed) vertegenwoordigd. Ook loopt de grens – deze keer, in deze specifieke casus - niet langs etnische grenzen. De grens wordt – nogmaals - bepaald door de mate waarin specifieke omstandigheden worden gezien als inbreuken op het leefmilieu of worden geaccepteerd als onderdeel van het moderne stadse leven. De grens wordt echter ook bepaald door het verschil in betrokkenheid, urgentiegevoel en de wil om zich actief in te zetten voor een betere buurt. Bij de stille meerderheid domineren in deze Rotterdamse casus de 'pragmatici' die best kunnen deelnemen aan (informele) vormen van democratische betrokkenheid: zij hebben er de kennis en de vaardigheden voor. Zij ervaren echter een gebrek aan urgentiegevoel om hun schaarse tijd in te zetten voor de leefomgeving. Zij ervaren weinig overlast of accepteren deze; ze hebben weinig binding met de buurt (studenten) of hechten vooral waarde aan hun eigen woning waarin zij zich het liefst terugtrekken zonder zich teveel met de 'buitenwereld' te willen bemoeien.

De boodschap voor beleidsmakers is dat voor een goede beleidsafweging niet mag worden geleund op de – beperkte – visie en probleembeleving van een enkele sociale enclave. Ook al is de bevlogenheid en inzet van deze burgers prijzenswaardig. Dan zal ook duidelijk worden welke buurtproblemen en oplossingsrichtingen breed worden gedeeld (in casu: aanpakken van de vervuiling en verkeersdrukke via overkapping) en welke problemen slechts zeer lokaal en bij een minderheid (in een bepaalde sociale enclave) worden beleefd.

5.4 Aanbevelingen c.q. richtingen voor beleid

Rest nog het antwoord op de laatste – vijfde - onderzoeksvraag:

hoe kunnen de antwoorden op de vorige vragen worden vertaald naar een advies en aanbevelingen voor de gemeente Rotterdam en haar netwerkpartners?

Wij adviseren:

- I. Om bij politiek-bestuurlijke en ambtelijke besluitvorming niet enkel uit te gaan van het perspectief en de probleembeleving van een kritische minderheid van bewoners, maar ook (via peilingen en huisbezoek door gebiedsnetwerkers en wijkagenten) het meerderheidsperspectief te kennen en zo zicht te krijgen op de breed gedeelde buurtproblemen. Denk in het verlengde daarvan bijvoorbeeld aan het aanpakken van de grote parkeerdrukke die door bewoners als zeer hinderlijk en urgent ervaren wordt. Wanneer het stadsbestuur in de aanpak van de 's-Gravendijkwal prioriteit geeft aan de verdunning van maatschappelijke opvang, dan komt deze prioriteitstelling niet overeen met de probleembeleving van de bewoners.
- II. Het ligt dan niet in de rede om zondermeer maatschappelijke opvang te sluiten of te verplaatsen. De daarmee gemoeide financiële middelen zouden dan beter worden ingezet voor fysieke aanpassingen van de 's-Gravendijkwal, waardoor het gebied

vriendelijker en overzichtelijker oogt en ruimte biedt voor kwalitatief sterke (horeca)bedrijven.

- III. Als de meer verstrekkende oplossingen geen draagvlak hebben, in elk geval als gemeente met betrokkenen doelen te stellen en in een 'masterplan' overeen te komen 'welke kant het op moet met het gebied'. Het lijkt erop alsof men nu nog op meerdere gedachten hinkt, waardoor de 's-Gravendijkwal 'werk in uitvoering' is maar per saldo toch nog een wat rommelig uiterlijk heeft. Daarbij moet worden bedacht dat met de Alliantie de beweging is gemaakt van Dijkversterking naar Wijkversterking en dat deze aanbeveling niet los kan worden gezien van de ontwikkeling van de wijk Middelland.
- IV. De gebiedsorganisatie (waaronder de gebiedsnetwerkers en de gebiedscommissies) zou door haar werkzaamheden in het gebied mede kunnen bijdragen aan dwarsverbanden tussen de sociale enclaves door bewoners bewust te maken van hun gemeenschappelijke buurtproblemen en gedeelde oplossingen.
- V. Tevens na te gaan wat aangrijpingspunten (bv ook weer gedeelde ervaringen, oplossingsrichtingen en problemen) zijn om naast bewoners ook ondernemers (bv horeca en winkeliers) meer gezamenlijk te laten optrekken bij een 'masterplan' voor het gebied.

Bronnenlijst

Boutellier, H. (2005). *De Veiligheidsutopie*. Den Haag: Boom Juridische Uitgevers.

Garland, D. (2001). *The culture of control : crime and social order in contemporary society*. Chicago: University of Chicago Press.

Gemeente Rotterdam (2014a) *Alliantie Middelland*.

Gemeente Rotterdam (2014b). *Programma Dijkversterking 2.0*, maart 2014.

Lanier, M. en S. Henry (1998). *Essential criminology*. Boulder: Westview Press.

Swanborn, P. (1999). *Evalueren: het ontwerpen, begeleiden en evalueren van interventies : een methodische basis voor evaluatie-onderzoek*. Amsterdam : Boom
Swanborn, 1999

Sociaal en Cultureel Planbureau (2014a). *Burgermacht op eigen kracht*. Den Haag.

Sociaal en Cultureel Planbureau (2014b). *Continu Onderzoek Burgerperspectieven (14/4)*. Den Haag.

Sociaal en Cultureel Planbureau (2014c). *Verschil in Nederland: sociaal en cultureel rapport 2014*.

Sociaal en Cultureel Planbureau & Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (2014). *Gescheiden werelden: een verkenning van sociaal-culturele tegenstellingen in Nederland*.

Terpstra, J. (2010). *Het veiligheidscomplex: ontwikkelingen, strategieën en verantwoordelijkheden in de veiligheidszorg*. Den Haag: Boom Juridische Uitgevers.

Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (2012). *Vertrouwen in burgers*. Amsterdam University Press.

Bijlage 1: afbakening onderzoeksgebied

Ten behoeve van deze studie werd na overleg met opdrachtgever de volgende begrenzing gehanteerd van het te onderzoeken gebied (een streepje betekent: tot en met):

De gehele 's-Gravendijkwal tussen de 1^e Middellandstraat en Rochussenstraat (nrs 1,2 - 160,165) en de Henegouwerlaan tussen 1^e Middellandstraat en Oostervantstraat (blok tussen huisnummers 91 en 67) aan de westzijde en het corresponderende stuk aan de oostzijde (tussen nummer 124 en 106).

De zijstraten aan de westzijde (Middelland):

- Oostervantstraat het blok tot aan de Hennewierstraat en overzijde (van 1,2 -20,21);
- 1^e Middellandstraat niet
- Schermlaan het blok tot aan Bellevoystaat (1,2 -10,17)
- Schietbaanlaan idem (1,2 - 28,31 waarbij ingang van woningen om de hoek in de Bellevoystaat zit)
- Mathenesserlaan 213- 233 en 214-236
- Volmarijnstraat 1,2 -14 en 17
- Nieuwe Binnenweg niet
- Zwaerdecroonstraat (1,2 -19,14)
- Snellinckstraat (1,2 - 12,21)

De zijstraten aan de oostzijde (Oude Westen en Saftlevenkwartier)

- Tiendstraat 79-67 en 34-26
- Schietbaanstraat (51- 29 resp. 24)
- Mathenesserlaan (211-199 en 212- 202)
- Ochterveltstraat 45-37 en 74-42

Bijlage 2: verdeling onderzoeksgebied studie 's-Gravendijkwal

Er is bij de bewonersinterviews (hoofdstuk 2) gewerkt met vier 'subgebieden' om voldoende geografische spreiding van de steekproef te realiseren. Van noord naar zuid:

Gebied 1:

West: - Alle nrs Henegouwerlaan tot aan Middellandstraat, vanaf:- Oostervantstaat het blok tot aan de Hennewierstraat en overzijde (van 1,2 -20,21);- 1^e Middellandstraat niet,- dan verder GDW tot en met Schermlaan het blok tot aan Bellevoystraat (1,2 -10,17)	Oost: - Alle nrs Henegouwerlaan vanaf (tussen nummer 124 en 106; noordelijkst ter hoogte Oostervantstraat).- Tot aan 1ste Middellandstraat (zelf niet doen)- Tiendstraat 79-67 en 34-26 meenemen!- Vanaf Middellandstraat alle nrs GDW tot nr 46 (nr 46 doet andere groep)

Gebied 2:

West: - Alle nrs GWD vanaf:- Schermlaan (zelf niet doen)- Tot en met Schietbaanlaan (1,2 – 28,31 waarbij ingang van woningen om de hoek in de Bellevoystraat zit, nr ..)	Oost: - Alle nrs GWD vanaf:- Gravendijkwal 46 (meenemen)- Tot Schietbaanstraat

Gebied 3:

West: - Alle nrs GWD vanaf:- Schietbaanlaan (zelf niet, doet andere groep)- Mathenesserlaan 213- 233 en 214-236- Volmarijnstraat 1,2 -14 en 17- Tot Nieuwe Binnenweg (deze straat zelf niet)	Oost: - Alle nrs GWD vanaf:- Schietbaanstraat (51- 29 resp. 24)- Mathenesserlaan (211-205 en 212-202)- Tot Nieuwe Binnenweg (deze straat zelf niet)

Gebied 4:

West: - GDW alle nummers..- Vanaf Nieuwe Binnenweg (deze straat zelf niet)- Zwaerdecroonstraat (1,2 -19,14)- Snellinckstraat (1,2 – 12,21)	Oost: - GDW alle nummers...- Vanaf Nieuwe Binnenweg (deze straat zelf niet)- Ochterveltstraat 45-37 en 74-42- Tot Rochussenstraat (deze straat zelf niet)

Bijlage 3: respondenten interviews sleutelpersonen³⁰

1. Dhr. P. Oorebeek	wijkagent politie
2. Dhr. F. Steegman	wijkagent politie
3. Dhr. L. Sevenhuijsen	wijkagent politie
4. Dhr. J. van Dorst	Oud wijkteamchef Duivenvoordestraat
5. Dhr. J. Tjelpa	Gebiedsadviseur horeca Centrum
6. Mw C. Yick	Gebiedsadviseur horeca Delfshaven
7. Dhr. H. IJzerman	wijkpastor
8. Mw. Lot Mertens	gebiedsmanager ³¹
9. Dhr. R. Barendregt	Toezicht en Handhaving gemeente Rotterdam ³²
10. Mw. J. Hogenboom	Voorzitter B.O.O.G.
11. Dhr. H. Oude Ophuis	Oud-bestuurslid B.O.O.G.
12. Dhr. A. de Bruijne	Stichting De Ontmoeting
13. Mw. Y. Imamdi	Bouman GGZ De Huiskamer
14. Dhr. A. Korthuis	Mathenesse Veiliger
15. Dhr. E. Goossens	Mathenesse Veiliger
16. Dhr. R. van der Steenhoven	Stadsmarinier Rotterdam Centrum

³⁰ Van de bewonersorganisaties werden per e-mail voor een interview benaderd B.O.O.G, Mathenesse Veiliger en Stichting Boulevard. Wij ontvingen een reactie van zowel B.O.O.G. als Mathenesse Veiliger, waarna een vraaggesprek werd gerealiseerd. Wij danken deze organisaties dan ook voor hun tijd en medewerking. Ook na een rappel op onze eerdere e-mail ontvingen wij geen reactie van Stichting Boulevard.

³¹ Aan het gesprek met de gebiedsmanager namen tevens drie gebiedsnetwerkers deel van de gemeente Rotterdam.

³² Aan het gesprek bij Toezicht en Handhaving (voormalig Stadstoezicht) nam ook een medewerker deel die vaak in het gebied werkt.

Bijlage 4: vragenlijst bewonersinterviews

*Doel gesprek: wat zijn problemen in het onderzoeksgebied met betrekking tot **leefbaarheid en veiligheid**? (doorvragen naar voorbeelden, ervaringen en belevingen/percepties)*

Eerst: drie schaalvragen

1. Als u uw straat een cijfer moet geven van 1 tot en met 10, welk cijfer geeft u dan? (1 is helemaal geen goede straat om te wonen; 10 is een zeer goede straat om te wonen)
2. Geeft u de veiligheid in uw straat eens een cijfer van 1 tot en met 10? (1 is erg onveilig; 10 is erg veilig)
3. Geeft u de mate van overlast in uw straat eens een cijfer van 1 tot en met 10? (1 zeer veel overlast, 10 zeer weinig overlast)

Dan: hoofdvragen en doorvragen (!) Veel voorbeelden laten noemen!

- Hoofdvraag: hoe is het om in deze straat te wonen? Wat is positief aan het wonen in deze straat? Wat is negatief aan het wonen in deze straat?
- Hulpvragen (bij het doorvragen)
 - o Welke veranderingen ziet u in uw straat? (zijn er dingen ten goede of ten slechte veranderd?) Zou u iets veranderd willen zien in de straat? Zo ja, wat dan?
 - o Hoe ervaart u de veiligheid in uw straat? (overdag en 's nachts)
(mogelijke aspecten: inbraak, middelen gebruik, vandalisme, verkeer)
 - o Wat vindt u van het milieu in uw straat?
(zwerfafval, luchtkwaliteit, bodemverontreiniging)
 - o Wat vindt u van het aanbod en de kwaliteit van de voorzieningen bij u in de straat?
(scholen, winkels, parkeerfaciliteiten, groen, openbaar vervoer, openbare verlichting)
 - o Voelt u zich thuis in de straat, waarom wel of niet? Hoe betrokken voelt u zich bij uw straat?
 - o Gaan de bewoners in uw straat op een prettige manier met elkaar om? Heeft u contacten in de straat? Naar wie gaat u toe in de straat als u hulp nodig heeft?

Over Bureau Bervoets

Eric Bervoets is Bureau Bervoets. Ambitie is het ondersteunen van het veiligheidsdomein met praktijkgericht onderzoek, advies en onderwijs. Bureau Bervoets is ervan overtuigd dat kennis en kunde nodig zijn voor de effectiviteit en draagvlak van beleid, projecten en interventies. Maar het commitment en doorzettingsvermogen van de mensen in de uitvoering zijn doorslaggevend, daar kan geen 'evidence based' kennis tegenop. Onderzoek is volgens ons geen nine-to-five werk. We gaan uit van kwaliteit en flexibiliteit, waardoor de strategie is om het bureau klein te houden en samen te werken met andere partijen. Voor wat betreft omvang beperkte projecten worden door ons zelf uitgevoerd. Grotere projecten gaan vaak in samenwerking met Bureau Beke, Lokale Zaken BTVO, CVV, Landelijke Expertgroep Veiligheidspercepties (LEV) Platform31 en onderwijsinstellingen.

Dr. Eric Bervoets is bestuurskundige en criminoloog. Hij is eigenaar van Bureau Bervoets. Hij is sinds 1997 actief als onderzoeker, na een doctoraalbestuurskunde in Rotterdam en een academische promotie (in 2006) met het boek *Tussen respect en doorpakken* (Elsevier Overheid) over politie en Marokkaanse jongeren in Gouda, Utrecht en Amsterdam. Voor die (grotendeels etnografische) studie verdiepte hij zich in de leefwereld van Marokkaanse Nederlanders en professionals in 'moeilijke buurten'. In 2012 schreef hij *Vlindermessen en Djonko's* waarmee hij een breed publiek wilde 'bijpraten' over jeugdcriminaliteit en hangjongeren. Dit jaar beleefde dit goedverkochte en veelgelezen boek een tweede druk met een voorwoord van Prof. Frank Bovenkerk. Met Balthazar Beke en Henk Ferwerda heeft hij de afgelopen jaren ook voor P&W met enige regelmaat onderzoek verricht naar jeugdgroepen (2012, 2013) en een onderzoek met het WODC naar daling van het aantal jeugdige verdachten in Amsterdam (2013). In dat jaar verscheen tevens een bundel met Hans Moors over frontlijnwerk in de veiligheidszorg met o.a. bijdragen van Michael Lipsky, Archon Fung en Pieter Tops. In december 2013 publiceerde hij in opdracht van Politie en Wetenschap een onderzoek naar gemeentelijke handhavers (*Gemeentelijk Blauw*). In 2014 komt het boek *Particulier Blauw* uit, een deels etnografische P&W-studie over portiers, evenementbeveiligers en voetbalstewards.

Bureau Bervoets

Postbus 2793

3800 GJ Amersfoort

E info@bureaubervoets.nl

W www.bureaubervoets.nl